

contra el CÒMICS MASCLISME

Ajuntament
de Barcelona

EXPOSICIÓ

Còmics contra el masclisme

Organitza:

Ajuntament de Barcelona
Regidoria de Feminismes i LGTBI

Ideació, guió i producció:
Trama Serveis Culturals Assoc.

Ideació i guió:
Mireia Soler Albrich
Pablo Raya Sánchez
Cristina Moreno Blanco

Il·lustracions:
Brenda Moreno Gracia

Disseny gràfic:
Pau Anglada Pujol

Producció:
Dani Raya Sánchez

Correcció lingüística:
Helena Batlle Julià

Estructures Utub:
TAT_lab

Coordinació:
Olga Arisó Sinués
Direcció de Feminismes i LGTBI
Ajuntament de Barcelona

Col·laboren:
Col·lectiu d'Autores de Còmic
Norma Editorial

Agraïments:

Aquesta exposició no hauria estat possible sense la col·laboració de les persones participants del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, Norma Editorial i el Col·lectiu d'Autores de Còmic, que han cedit gran part de les imatges que conformen la mostra. Ha comptat a més amb aportacions de les autores Susanna Martín, Marika Vila i Raquel Riba Rossy i el suport de Carolina Checa Dumont.

CATÀLEG

Edita:

Ajuntament de Barcelona
Regidoria de Feminismes i LGTBI

Ideació, guió i producció:
Trama Serveis Culturals Assoc.

Textos, selecció d'imatges i guia pedagògica:
Mireia Soler Albrich
Pablo Raya Sánchez
Cristina Moreno Blanco

Il·lustracions:
Brenda Moreno Gracia

Disseny gràfic i maquetació:
Dani Raya Sánchez
Pau Anglada Pujol

Correcció lingüística:
Helena Batlle Julià

Coordinació:
Olga Arisó Sinués
Direcció de Feminismes i LGTBI
Ajuntament de Barcelona

CRÈDITS FOTOGRÀFICS

Col·lectiu d'Autores de Còmic
Edicions Bellaterra & Pol·len Edicions
Marika Vila
Norma Editorial
Raquel Riba Rossy
Susanna Martín

Dipòsit legal: B.10141-2017

Presentació	6
Còmics contra el masclisme	7
1. L'impacte de la cultura en la societat	10
2. La violència masclista	13
3. El masclisme en els còmics	17
4. Personatges, rols i estereotips	20
5. La representació visual dels personatges	24
6. La representació de la violència masclista	28
7. El significat de les històries	34
8. Les autores de còmic	40
9. El Premi Jove de Còmic Sant Martí	45
10. Dibuixem la igualtat!	49
Glossari	54
Guia pedagògica	62

El catàleg que teniu a les mans recull l'exposició *Còmics contra el masclisme*, produïda l'any 2016 per la Regidoria de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona amb la col·laboració de l'associació cultural Trama, Norma Editorial i el Col·lectiu d'Autores de Còmic.

Especialment adreçada al públic juvenil, l'exposició busca sensibilitzar adolescents i joves al voltant del sexisme i la violència masclista a través d'un mitjà proper i accessible per a elles i ells com és el còmic.

Plantejada en forma d'història gràfica, l'exposició narra l'aventura d'un grup d'adolescents que s'endinsa en les vinyetes per comprendre el masclisme present en les manifestacions culturals i combatre'l amb imaginació i creativitat. Un recurs que ens permet jugar amb el llenguatge del còmic de forma metatextual per reflexionar sobre com les diferents representacions culturals impacten en els nostres imaginaris col·lectius, tot reproduint o transformant determinats valors o pràctiques socials.

Gràcies a les imatges cedides per Norma Editorial, el Col·lectiu d'Autores de Còmic i creadores com Marika Vila, Susanna Martín i Raquel Riba Rossy, l'exposició reivindica també les aportacions de les autores de còmic i mostra exemples de bones pràctiques en el món de la novel·la gràfica que trenquen amb els rols i estereotips de gènere, posen en valor el paper i la perspectiva de les dones i fomenten la igualtat i el respecte a la diversitat.

Tanmateix, l'exposició ens recorda que la creació d'imaginaris igualitaris i no sexistes és responsabilitat de tots i totes, i finalitza donant visibilitat al *Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista*. Un premi que convida la gent jove a unir-se a la lluita contra les violències i discriminacions de gènere i al foment d'una societat més justa i equitativa, en el marc de la cultura de la pau i la no-violència, a través del còmic.

Aquest catàleg està dirigit especialment a docents i professionals de l'àmbit socioeducatiu que treballen amb joves, i recull una guia pedagògica per a facilitar la dinamització dels diferents continguts de l'exposició, així com un glossari per poder treballar amb adolescents i joves alguns dels conceptes que es mencionen.

Us convidem a fer-vos vostra l'exposició i emprar-la com a material de sensibilització perquè entre totes i tots contribuïm a transformar la societat i a fomentar l'equitat i la justícia social a través de l'art i la cultura.

COMICS MASCLISME

contra el

A L'ANDREA I LA SEVA COLLA ELS ENCANTEN ELS CÒMICS...

...PERÒ NO TOT EL QUE VEUEN ELS AGRADA.

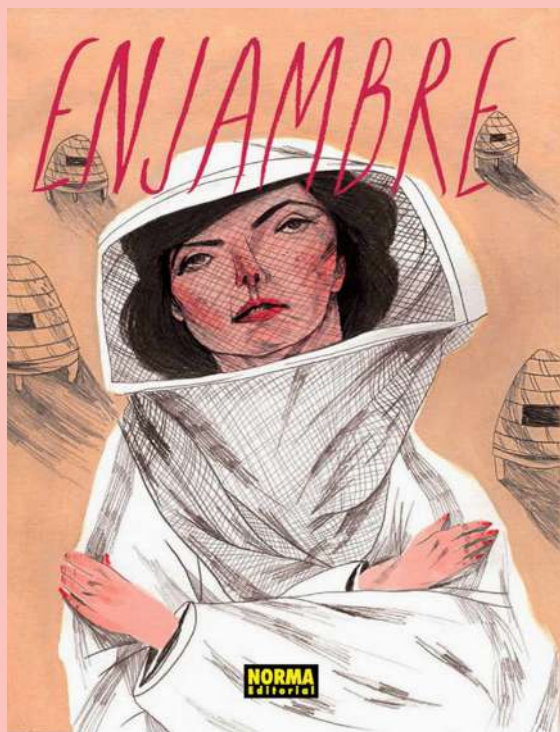

Les idees i actituds sexistes que fomenten l'opressió dels homes sobre les dones, així com les discriminacions per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, estan presents en tots els àmbits de la vida.

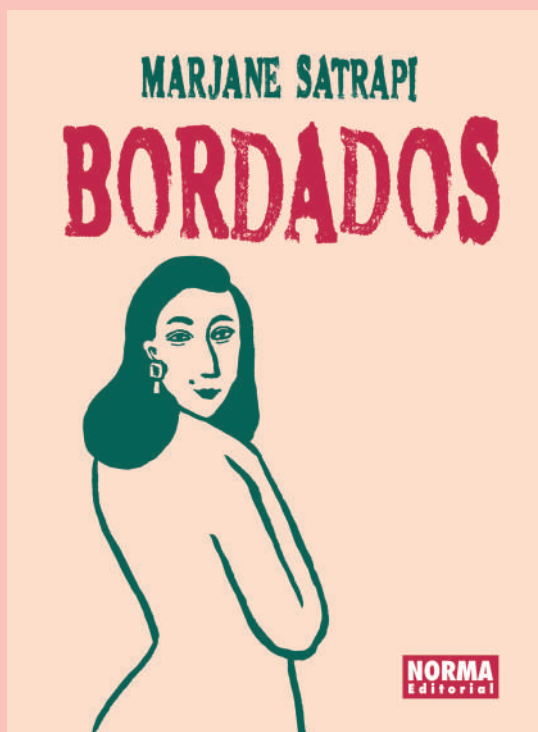
Els còmics, com la resta d'expressions artístiques i culturals, tampoc se salven del masclisme. La seva indústria ha tendit a excloure les dones. Moltes historietes i novel·les gràfiques reproduïxen estereotips sexistes: representacions simplificades que mostren el que s'espera de nosaltres com a homes i dones.

La historieta de l'Andrea i les seves amistats que dóna forma a aquesta exposició ens mostra de quina manera el masclisme és present en els còmics i com se'l pot prevenir.

Però no tots els còmics són sexistes. Altres defensen la diversitat i equitat de gènere. Aquesta exposició vol reivindicar totes aquelles obres que han ajudat a combatre el masclisme. Als diferents apartats trobareu una mostra d'algunes de les moltes historietes i novel·les gràfiques que s'esforcen per dibuixar un món en igualtat, entre elles, les creacions d'adolescents i joves presentades al *Premi Jove de Còmic Sant Martí per la prevenció i eradicació de la violència masclista 2015*.

Enjambre, antologia de còmics escrits i dibuixats per autores estatals i internacionals, reivindica el treball i la creativitat de les dones del còmic. Norma Editorial. 2014. Barcelona. Col. Còmic Europeo ©2014 dels seus respectius autors, representats per NORMA Editorial S.A. ©2014, NORMA Editorial per la present edició.

Bordados, de **Marjane Satrapi**, tracta sobre un grup intergeneracional de dones que parlen de les imposicions que pateixen i de la solidaritat que les uneix. Norma Editorial. Col. Còmic Europeo. 2004. Barcelona. ©2003 Marjane Satrapi & L'association ©2009, NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

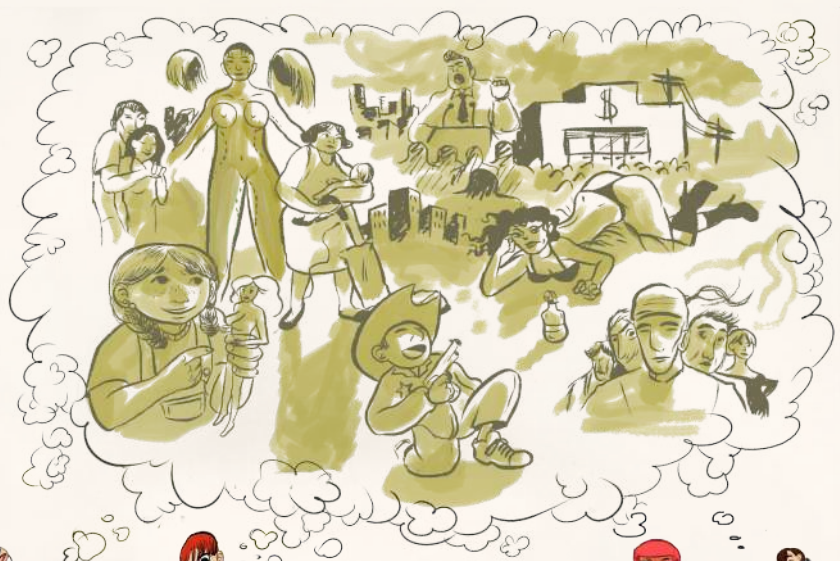
NOIA ANUL·LADA

M. SAAVEDRA

01

Noia anul·lada, de **Marta Saavedra**, obra guanyadora de la primera edició del Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista 2015. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

ELS CÒMICS, LA MÚSICA, ELS VIDEOJOCs, EL CINEMA, LES SÈRIES DE FICCIÓ...
CONSTRUEIXEN LA NOSTRA MANERA D'IMAGINAR EL MÓN I D'INTERPRETAR LA REALITAT.
PER AIXÒ, PODEN FOMENTAR ESTEREOTIPTS I PROVOQUEN DISCRIMINACIONS
QUE TOTES I TOTS PATIM O GENEREM.

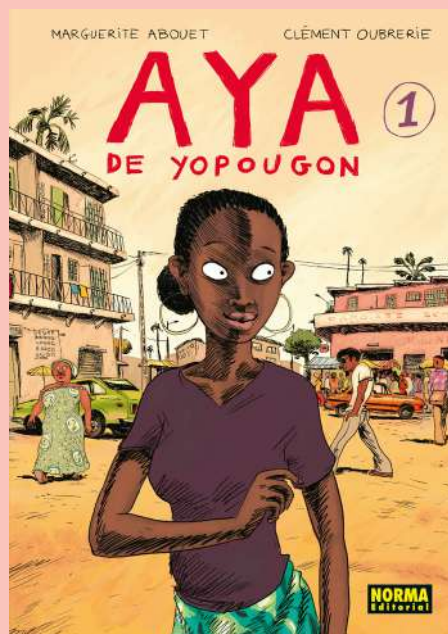

Els còmics, l'art i la literatura, el cinema i les sèries de televisió, la publicitat, els videojocs, etc. són un reflex de la nostra societat i mostren la nostra manera d'entendre el món.

Però la cultura no és només un mirall. També influeix en nosaltres: en les nostres idees, mirades, desitjos, valors i actituds. A través d'ella, compartim un determinat imaginari i, per tant, una forma d'interpretar la realitat.

Les manifestacions artístiques ens eduquen i poden contribuir a la transformació social. Però també poden reforçar mites, prejudicis i estereotips, tot normalitzant discriminacions i violències contra persones i col·lectius per motius de sexe, classe, edat, origen, ètnia, religió, etc.

Tanmateix, hi ha còmics, pel·lícules, llibres, obres d'art i altres manifestacions culturals que reflexionen de manera crítica sobre l'impacte de la cultura i que promouen visions del món alternatives, més justes i equitatives.

Aya de Yopougon, de Marguerite Abouet i Clément Oubrerie, ens presenta tres noies joves amb ganes de viure i passar-s'ho bé. Una visió d'Àfrica que s'allunya de la guerra i la fam, tot trencant estereotips. Norma Editorial. 2007. Barcelona. Col. Nómadas. Subcol. Aya de Yopougon. ©Gallimard Jeunesse, 2005 ©NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

A **Sofía y el negro**, Judith Vanistendael narra la història d'un amor confrontat als prejudicis, el racisme i la xenofòbia. Norma Editorial. 2010. Col. Graphic Journal 3. ©2007/2009 Judith Vanistendael ©2010, NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà. ©Enric González pel text de la introducció.

Me miré, vi el panorama y me volví para casa. No encajo en la perfección artificial.

A les vinyetes d'Alicia en un mundo real, d'Isabel Franc i Susanna Martín, els personatges critiquen les representacions artificials de la moda i la bellesa que veuen a la televisió. Norma Editorial. 2010. Barcelona. Col. Nómadas 22. ©Norma Editorial 2010. Aquesta edició c/o SalmaiaLit, Agència Literària.

L'AISHA HA SENTIT PARLAR A LES NOTÍCIES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA EN L'ÀMBIT DE LA PARELLA.

A LES FESTES DEL SEU POBLE EL JAUME HA ENTÈS QUE HI HA ALTRES FORMES DE VIOLÈNCIA COM L'ASSETJAMENT I QUE QUAN UNA NOIA DIU "NO" ÉS NO.

L'IAN HA APRÈS, QUE ES POT FER MAL A DISTÀNCIA I QUE EL CIBERASSETJAMENT

#TAMBÉÉSVIOLÈNCIA. ✓✓

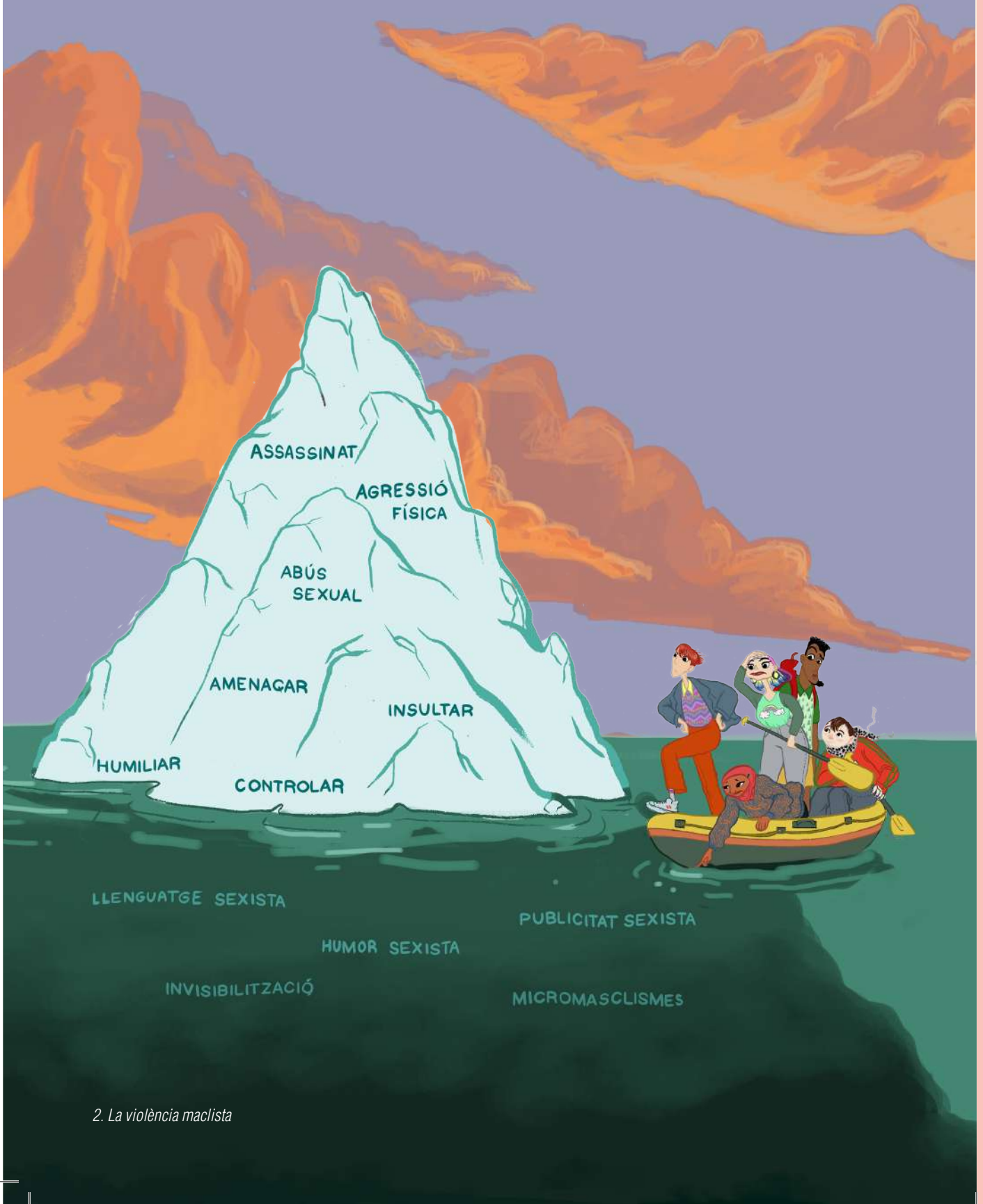

VISITANT UNA EXPO, L'ANDREA ES PREGUNTA PER QUÈ LES OBRES DE DONES NO HI SÓN PRESENTS I S'ADONA QUE LA CULTURA TAMBÉ POT SER SEXISTA.

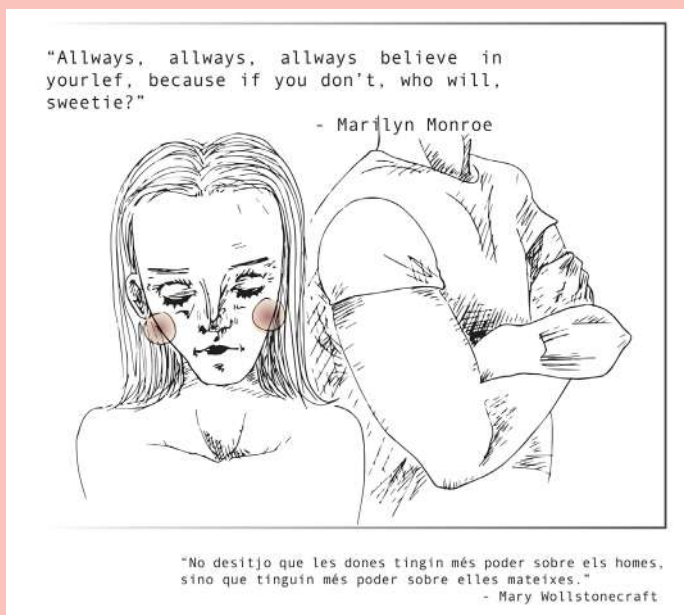
A LA MANI DEL 25 DE NOVEMBRE LA TÀNIA HA VIST QUE CAL FER PINYA PER QUÈ "SI ENS TOQUEN A UNA, ENS TOQUEN A TOTES".

DURANT UN TALLER, DESCOBREIXEN QUE HI HA MOLTES TIPOLOGIES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA I QUE LES FORMES EXPLÍCITES D'ABÚS I AGRESSIÓ SÓN NOMÉS LA PUNTA D'UN ICEBERG SOTA LA QUAL S'AMAGUEN MOLTES ALTRES COSES...

La violència masclista és una greu vulneració dels drets humans, molt present encara a la nostra societat. Sota les formes més visibles i brutals, com ara la violència física o els feminicidis (assassinats de dones per raó de gènere), s'amaguen multitud d'altres agressions i pràctiques discriminatòries.

La violència verbal i psicològica, les agressions sexuals, l'assetjament a la feina o al carrer, el control a través de les xarxes socials o la publicitat sexista són només algunes de les opressions que pateixen les dones. Totes aquestes agressions sostenen un sistema que col·loca els homes en una situació de poder i privilegis vers les dones.

A *Per què ella?*, presentada al Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, **Ada Fontecilla** reflexiona sobre la violència masclista a través de cites i il·lustracions. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

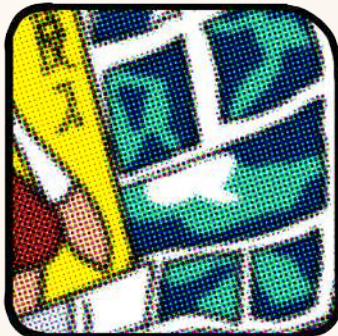
El compromís de la ciutadania és imprescindible per eradicar la violència masclista. Les diverses expressions culturals com el còmic juguen un paper molt important en la seva visibilització i denúncia.

Rutina, de **Patricia Nájjar**, menció especial del Jurat del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, mostra les múltiples discriminacions que de forma normalitzada estan presents en la vida quotidiana de les dones. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

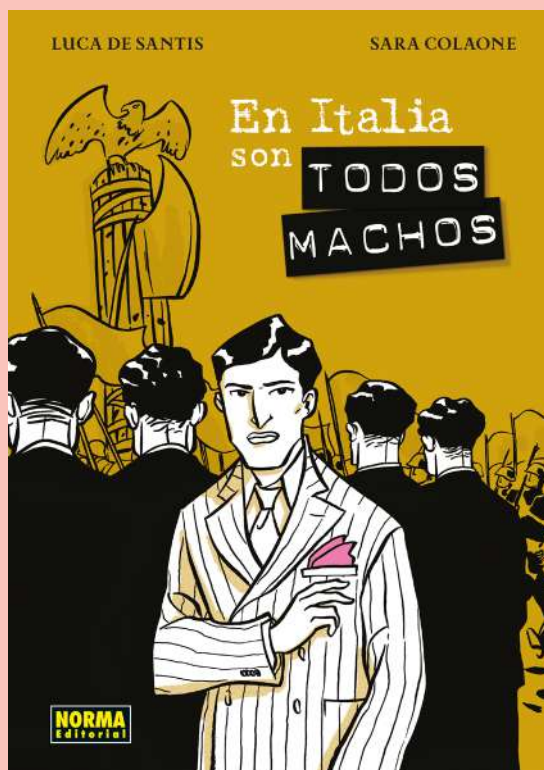
El ala rota, d'Antonio Altarriba i Kim, recupera la memòria de la resistència de les dones davant les discriminacions i violències patides durant la República, la Guerra Civil i el franquisme. Norma Editorial. 2016. Barcelona. ©2016, NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

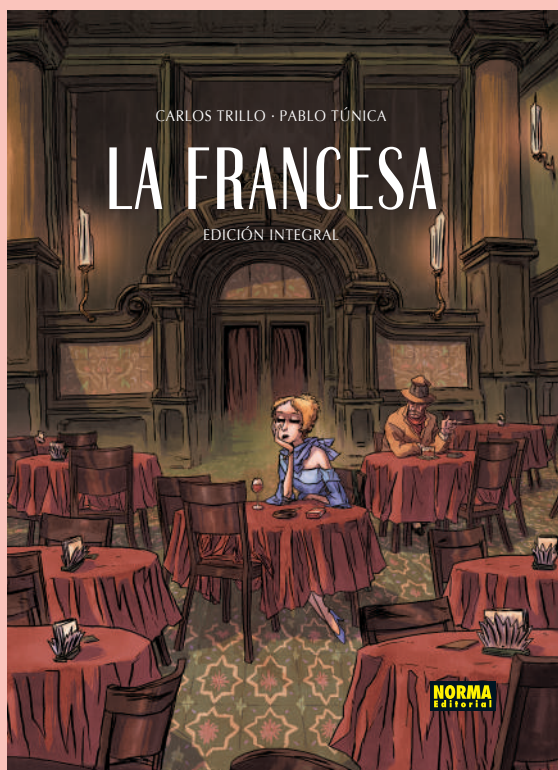
Mitjançant la suma d'una sèrie de dibuixos i il·lustracions, en un ordre intencionat per tal d'explicar una història, els còmics han esdevingut una de les formes de narració més populars. Per això, poden ser una bona eina de sensibilització al servei de la transformació social. Sovint, però, inclouen visions masclistes que reforcen prejudicis i fomenten discriminacions.

Quin tipus de personatges escollim per al nostre còmic? Com els representem visualment? De què va la nostra història? Com acaba? Són qüestions que guionistes i dibuixants es pregunten durant el procés creatiu i que determinen el significat últim de la seva obra. Des de la ideació del guió fins a l'acabat de les il·lustracions o la disposició de les vinyetes, tot influeix en el missatge que finalment es transmet i que sovint amaga elements sexistes.

Malgrat que molts còmics han reproduït visions masclistes, també n'hi ha hagut d'altres que han reflexionat sobre les discriminacions que s'amaguen darrere les vinyetes i han denunciat el sexisme present en la societat.

En Italia son todos machos, de **Luca De Santis** i **Sara Colaone**, descriu el masclisme present a la societat i la violència infligida a les persones homosexuals sota el feixisme italià. Norma Editorial. 2011. Barcelona. Col. Nómadas. ©2008 De Santis / Colaone / Kappa Edizioni SRL ©2011, NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

La Francesa, de **Carlos Trillo** i **Pablo Túnica**, narra una investigació sobre dones en situació d'explotació sexual. Norma Editorial. 2016. Barcelona. ©Éditions Delcourt 2011/2014 ©2016, NORMA Editorial per l'edició en castellà.

SEGUR QUE LI AGRADES...

Hi Hi Hi

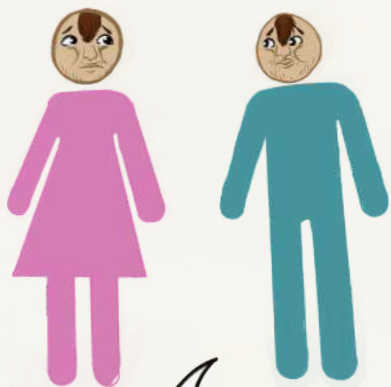
SOVINT HI HA UN ÚNIC PROTAGONISTA MASCULÍ ACOMPANYAT PER ALTRES HOMES.

I UNA SOLA DONA, O MOLT POQUES, FENT DE COMPARSA.

A MOLTES HISTÒRIES NO APAREIXEN NOIES AMB NOM PROPÍ.

I SI HI APAREIXEN NO PARLEN ENTRE ELLES.

I SI HO FAN ÉS NOMÉS PER PARLAR DE NOIS.

LA MAJORIA DE PERSONATGES SÓN REPRESENTACIONS ESTEREOTIPADES DEL SEXE I LA IDENTITAT DE GÈNERE.

NOSALTRES SEMPRE ENS HEM DE COMPORTAR COM UN "HOME"

DONCS NOSALTRES ESTEM FARTES QUE ENS SALVIN!

JA N'ESTEM TIPES, DE FER DE PRINCESES! SORT QUE EN ELS CÒMICS TAMBÉ PODEM SER SUPERHEROÏNES!

JA N'HÍ HA PROU, DE TANTES IMATGES SIMPLISTES DE "LA DONA".

SOM DONES! EN PLURAL. SOM MOLTES I MOLT DIVERSES!

PER QUÈ SEMPRE HEM D'ESTAR IMMERSOS EN TANTA GUERRA CRUELTA I VIOLÈNCIA?!

L'elecció i definició dels personatges són aspectes fonamentals en la creació d'un còmic. La tria que fem determina en gran part el significat final de la narració.

La gran majoria de personatges són caracteritzats en funció del seu sexe i molts responen a visions estereotipades de la masculinitat i la feminitat. Els homes es mostren actius, valents, durs i agressius. Les dones, passives, porugues, sensibles i delicades. Per saber si un relat és sexista només cal invertir el sexe dels personatges: si canvia el significat de la història vol dir que homes i dones compleixen rols diferenciats i probablement desiguals.

Tampoc la presència d'uns i altres sol ser equitativa. El protagonista, el personatge central amb el qual més ens identifiquem i empatitzem, sol ser un home blanc i heterosexual. Les dones acostumen a jugar un paper secundari, com a suport i objecte de desig de l'heroi. El Test Bechdel rep el nom de l'autora de còmic que el va idear i planteja una senzilla pregunta per valorar la presència de les dones a la ficció: apareixen dos personatges femenins amb nom propi parlant entre ells d'un tema que no siguin els homes? La majoria de pel·lícules i còmics no passen la prova.

Però cada vegada més, les superheroïnes omplen les vinyetes tot salvant el món alhora que combaten prejudicis. Al mateix temps, personatges diversos emergeixen de les pàgines dels còmics per trencar estereotips i qüestionar rols i identitats de gènere.

Sailor Moon, de **Naoko Takeuchi**, va revolucionar el món del manga als 90 amb les seves protagonistes: estudiants convertides en poderoses guerreress. Norma Editorial. 2012. Barcelona. Col. Còmic Manga. ©2003 Naoko Takeuchi. Publication rights for this Spanish edition arranged through kodansha Ltd., Tokio.

Transito, d'**Ian Bermúdez** i **David Cantero**, parla de ser trans de la manera que es vulgui i de la fluïdesa amb la qual es pot viure el gènere i la sexualitat. Primera edició en català: novembre 2015. ©del text: Ian Bermúdez. ©de les il·lustracions: David Cantero. ©d'aquesta edició: Edicions Bellaterra & Pol-len Edicions.

CHICAZO

POR SUSANNA MARTÍN

A *Chicazo*, Susanna Martín confronta les discriminacions que pateixen les persones a causa de la seva identitat de gènere o orientació sexual. Publicat a la revista de FNAC *Ellas pintan mucho* (2015) i a *Pikara Magazine* (2016). ©Susanna Martín.

TANT ÉS LA FORÇA QUE TINGUEM, LA TRANSFORMACIÓ QUE PATIM O EL TIPUS DE CRIATURA QUE SIGUEM. LES NOIES NO PERDEM MAI LES "FORMES". HÍ, HÍ, HÍ!

FRAGMENTANT-NOS, ENS TRACTEN COM OBJECTES. ENS COSIFIQUEN.

QUINA INJUSTÍCIA! ELS SUPERHEROIS TAMBÉ TENIM DRET A SALVAR EL MÓN EN TANGA! HE, HE, HE!

UN COS D'HOME... UN COS DE DONA... NO SÓN
DUES MEITATS QUE NECESSITIN COMPLETAR-SE...

ELS NOSTRES COSSOS SÓN DIVERSOS.
NO NECESSITEM QUE NINGÚ ENS COMPLEMENTI.

GAUDÍM DE LA SEXUALITAT
DE MOLTES MANERES.

En un còmic la definició d'un personatge depèn en bona part de la seva representació visual. Com és físicament? Quina cara i quin cos té? Com va vestit? Quines postures fa? També en el traç i el dibuix pot haver-hi sexisme.

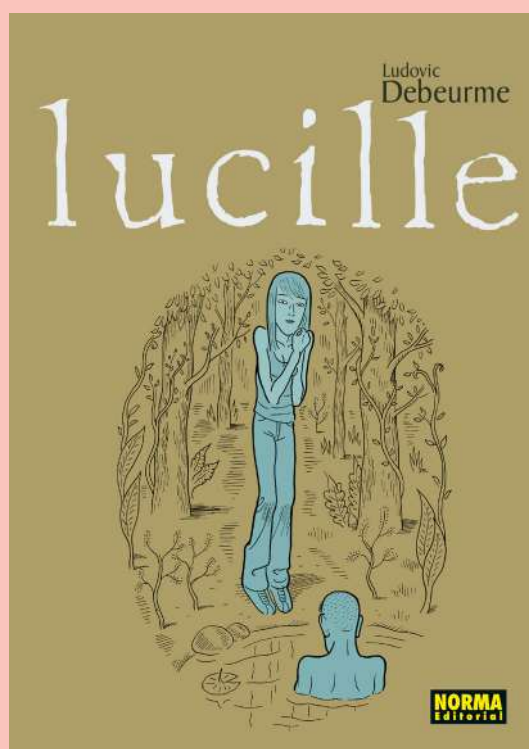
Si comparem personatges masculins i femenins, veiem que els segons han de respectar uns canons de bellesa més estrictes. El rostre de les dones ha de ser agradable i el cos, proporcionat. A més, la forma de modelar, col·locar, vestir i mostrar els seus cossos sovint les cosifica i les converteix en objectes sexuals al servei de la mirada masculina. Un exemple evident el trobem en la representació visual de moltes superheroïnes.

La manera estereotipada de dibuixar homes i dones accentua les diferències físiques entre uns i altres i potencia la idea que tenim cossos oposats i complementaris. Aquestes representacions reforcen el model dominant de relacions heterosexuales i els mites de l'amor romàntic, com el de la mitja taronja, tot ignorant la diversitat sexual i afectiva.

Malgrat tot, altres còmics han qüestionat la pressió estètica a la qual són sotmeses les dones, han mostrat corporalitats diverses al marge dels canons establerts i han narrat altres formes de ser i de viure l'amor, les relacions o la sexualitat.

La protagonista de *Mi grasa y yo*, de *Miss Gally*, lluita contra l'estigma social i s'esforça per acceptar-se tal com és. Norma Editorial. 2010. Barcelona. ©Diantre! Éditions ©2010, NORMA Editorial per l'edició en castellà.

Lucille, de *Ludovic Debeurme*, ens parla dels problemes de manca d'autoestima, rebuig al propi cos i anorèxia que pateix una adolescent. Norma Editorial. 2006. Barcelona. Col. Nómadas. ©Futuropolis 2006 ©NORMA Editorial per l'edició en castellà.

Alicia en un mundo real, d'Isabel Franc i Susanna Martín, mostra el procés físic i emocional de patir un càncer de mama. També il·lustra les imposicions estètiques que suporten les dones. Norma Editorial. 2010. Barcelona. Col. Nómadas. ©Norma Editorial 2010. Aquesta edició c/o SalmaiaLit, Agencia Literaria.

SOVINT ES REPRESENTA L'AGRESSOR COM UN HOME FORÇUT I IMPULSIU, INCAPaç DE RESOLDRE RES SI NO ÉS AMB VIOLÈNCIA FÍSICA.

GAIREBÉ SEMPRE ES REPRESENTEN LES DONES COM A CRIATURES INDEFENSES.

PERÒ SI CANVIEM EL PUNT DE VISTA, EL GEST O LA MIRADA... LES DONES JA NO SEMBLEM TAN POCA COSA, OI?

LA VIOLÈNCIA MASCLISTA NO ES REDUEIX A L'ÀMBIT PRIVAT. TAMBÉ PATIM AGRESSIONS SEXISTES EN ALTRES ESPAIS.

HI HA MOLTES MANERES DE FER MAL.

¡ POC SE'N PARLA!

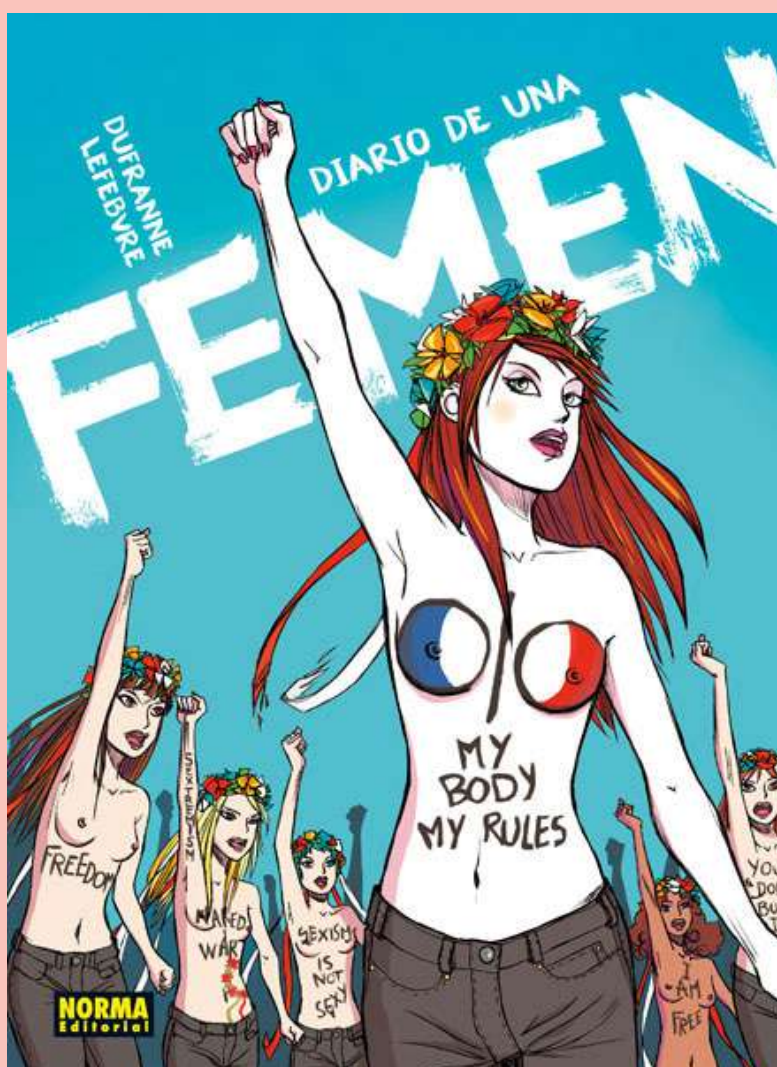
PERÒ EN ELS CÒMICS
TAMBÉ HI HA NOIES
FORTES I GUERRERES...

La violència masclista no sempre s'ha representat en els còmics. I quan es fa, sovint reforça mites i estereotips. Alguns la suavitzen. Altres exploten la vessant més xocant i morbosa. Molts se centren en la violència física en l'àmbit de la parella i ignoren altres tipologies d'abusos i agressions. La gran majoria la presenten com un fet aïllat i obvien les causes socials i culturals que mantenen les violències. Als agressors, els pinten com a éssers forts i impulsius. A les dones, com a víctimes atemorides i febles, incapaces de defensar-se.

Tanmateix, cada cop més apareixen historietes que inclouen personatges femenins forts i agressius. Aquestes figures trenquen amb l'estereotip de la dona desvalguda i reivindiquen el seu dret a l'autodefensa però encara no qüestionen la violència com a principal forma de resoldre conflictes.

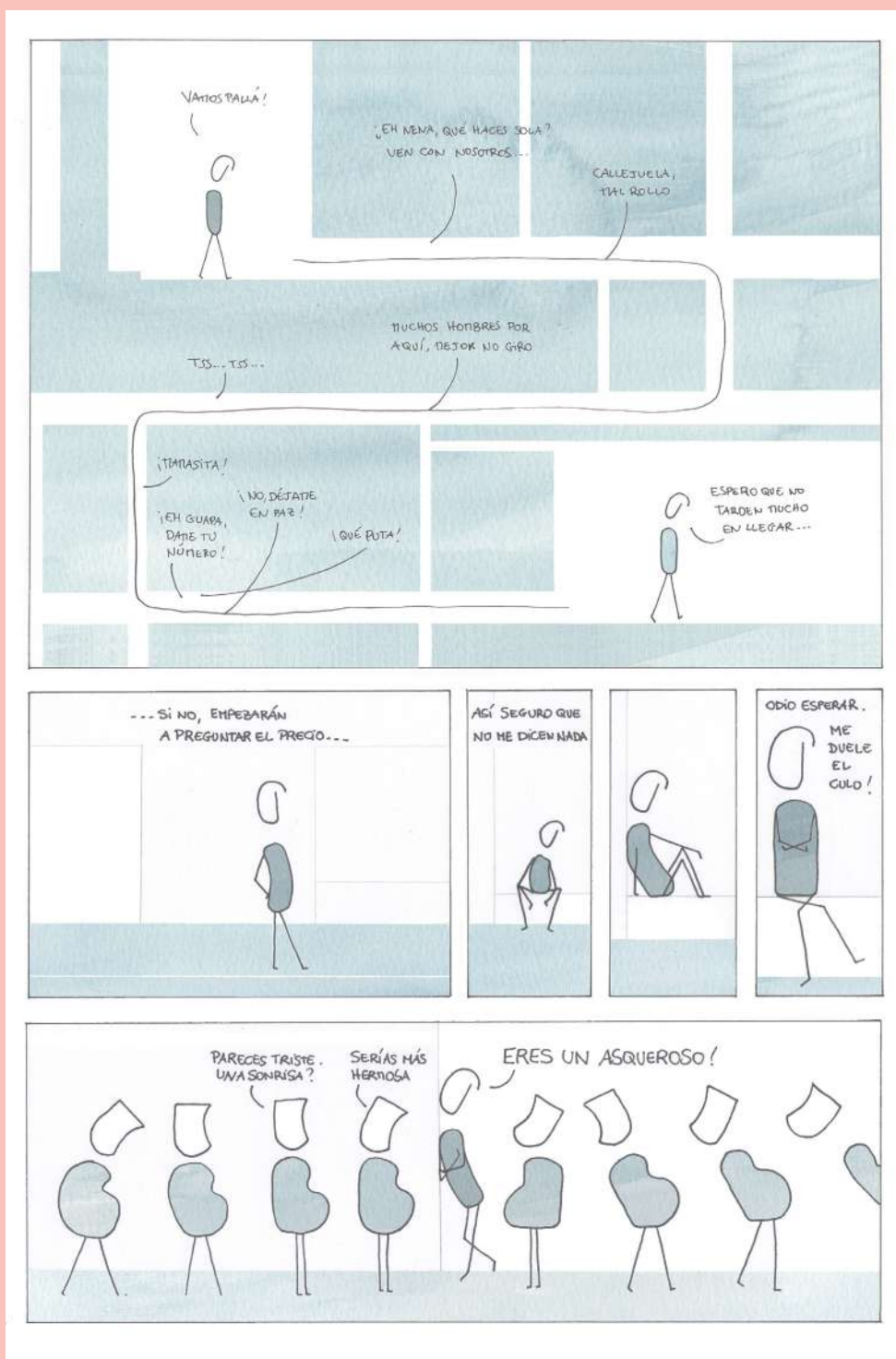
Per sort, hi ha també obres que utilitzen el llenguatge del còmic per reflexionar sobre la complexitat de la violència de gènere, que ens implica a tots i totes, i les seves múltiples causes i tipologies. Altres mostren dones empoderades i organitzades, capaces d'aturar la violència a través de l'acció col·lectiva.

Diario de una Femen, de Dufranne i Lefebvre, representa dones activistes, que combaten el masclisme. ©Dufranne / Lefebvre / Editions du Lombard (Dargaud-Lombard S.A.) 2014 ©2016, NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

Les vinyetes d'*Olimpita*, d'*Hernán Migoya* i *Joan Marín*, mostren diferents moments d'una relació de violència masculista. Norma Editorial. 2008. Barcelona. Col. Nómadas. ©2009 Hernán Migoya i Joan Marín. Represented by Norma Editorial S.A.

A **No me llames guapa**, presentada al Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, **Anaïs Duval** reflexiona sobre l'assetjament a l'espai públic a través del llenguatge del còmic. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

ÉS UN PEIX QUE ES MOSSEGA LA CUA!

...I NO ES REPRESENTEN LES DONES FENT ALLÒ QUE SÍ QUE ES VALORA

ELS FINALS DE LES HISTÒRIES CONCENTREN UN MISSATGE SOBRE EL MÓN EN QUÈ VIVIM.

PERÒ, A VEGADES, GENEREN DISCURSOS SEXISTES I DISCRIMINATORIS.

SOVINT UN ÚNIC AMOR, EL MATEIX DE SEMPRE, HO ACAPARA TOT...

JA EN TENIM PROU, DE TANTA GELOSIA, POSSESIÓ I CONTROL!

A LA VIDA REAL ESTÍMEM TANT, DE TANTES MANERES DIFERENTS I PERSONES TAN DIVERSES!

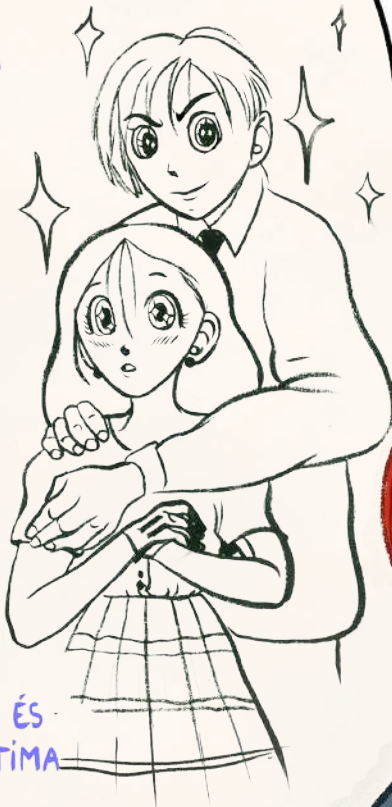
ETS MEVA

ETS MEU

QUI T'ESTIMA ET FARÀ PATIR

SENSE TU NO SÓC RES

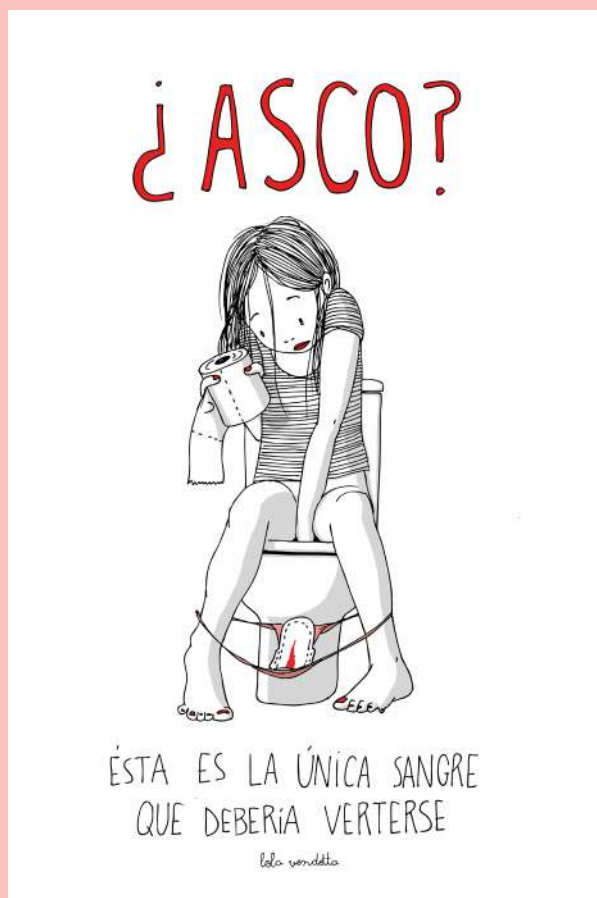
SI ÉS GELÓS ÉS PERQUÈ M'ESTIMA

No importa com de fantasiosa sigui una historieta. Totes expressen una visió de la societat, defensen uns valors i transmeten uns determinats missatges.

Amb l'elecció de la temàtica, posem el focus sobre allò que considerem important. Moltes obres utilitzen el sexe, la violència o l'amor romàntic de forma desproporcionada per atreure el públic i passen per alt altres aspectes importants com ara la cura i el benestar de les persones en les diferents etapes de la vida o la defensa dels drets humans. A més, la indústria del còmic ha tendit a ignorar les lectores, tot prioritant les històries d'acció dirigides al públic masculí. Els aspectes de la vida relacionats amb les dones, així com la diversitat de gènere, sexual i afectiva, han estat ignorats o directament prohibits.

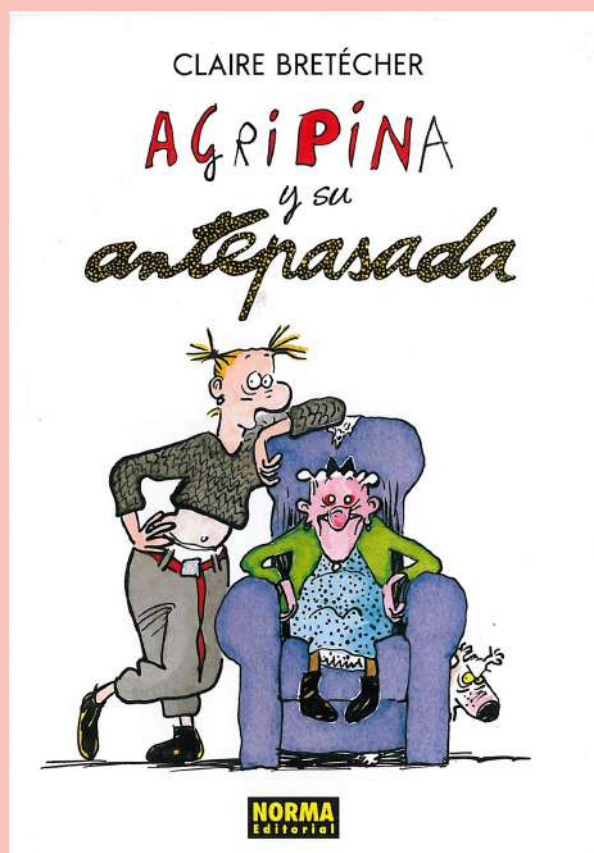
Com acaba la nostra història? Què ens transmet? Els finals de moltes obres fomenten mites i estereotips, reforcen els valors associats al masclisme i l'heterosexualitat obligatòria i normalitzen la violència. Tot i així, molts altres còmics i novel·les gràfiques donen valor als diversos àmbits de la vida que s'associen a les dones i narren les múltiples formes que tenim de ser i d'estimar.

En aquesta il·lustració de **Lola Vendetta, Raquel Riba Rossy** representa visualment la menstruació, un tema tabú en el còmic i la cultura en general. ©Raquel Riba i Rossy.

A *Merci*, *Zidrou* i *Monin* s'aproximen al món de l'adolescència i ens ensenyen la importància de la cultura i de les oportunitats en l'educació dels i les joves. Norma Editorial. 2016. Barcelona. ©2014 Bamboo Édition ©2016, NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

A *Agripina y su antepasada*, de *Claire Bretécher*, l'adolescent protagonista es troba amb la seva besàvia, un personatge irreverent que trenca amb els estereotips associats a les dones grans. Norma Editorial. 2008. Barcelona. Col. Còmic Europeo. ©2008 Bretécher - Dargaud Benelux (Dargaud-Lombard S.A.) ©NORMA Editorial S.A. per l'edició en castellà.

A **Históricas**, publicada en el recull d'histories **Enjambre**, **Srta. M** recupera la vida de dones rellevants a les ciències i les arts. Norma Editorial. 2014. Barcelona. Col. Còmic Europeo. ©2014 dels seus respectius autors, representats per NORMA Editorial S.A. ©2014, NORMA Editorial per la present edició.

PERÒ NO NOMÉS HI HA MASCLISME DINS LES VINYETES. TAMBÉ EN EL MÓN DEL CÒMIC, LES LECTORES, DIBUIXANTS, GUIONISTES I EDITORES HAN ESTAT DISCRIMINADES I HAN HAGUT DE LLUITAR MOLT PER PODER OBRIR-SE CAMÍ.

AMB ESFORÇ I CREATIVITAT, LES AUTORES DE CÒMIC HAN ACONSEGUIT TRENCAR ELS LÍMITS DALLÒ QUE ES PODIA REPRESENTAR I HAN DIBUIXAT PERSONATGES I HISTORIETES QUE HAN MOSTRAT DIVERSES FORMES DE SER, ESTIMAR I CONVIURE EN IGUALTAT.

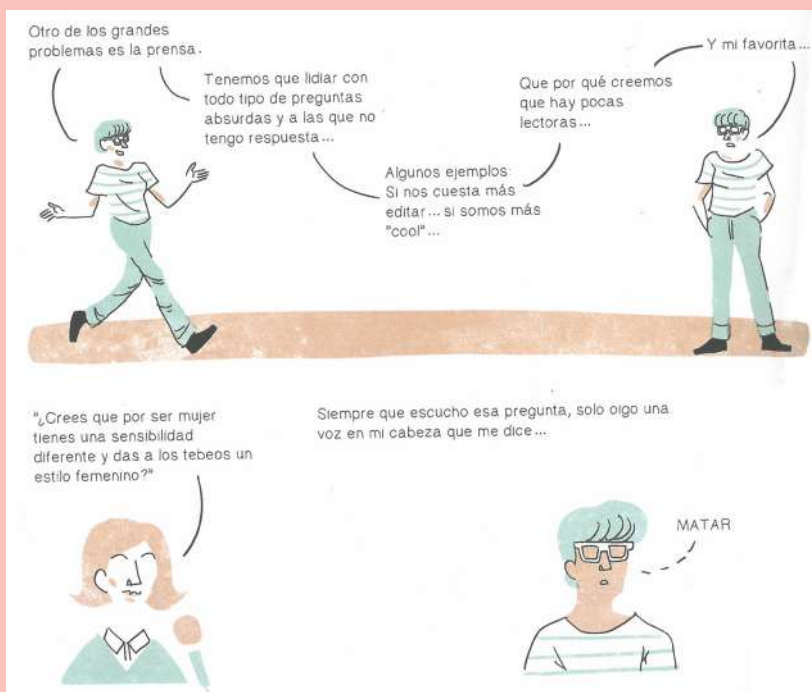
El masclisme, però, no comença ni acaba pas a les vinyetes d'una historieta. El món del còmic ha estat tradicionalment molt sexista i les dones n'han patit les conseqüències. Les dibuixants que aconseguen fer-s'hi un lloc treballaven sovint a les ordres de guionistes i editors homes i havien de reproduir visualment idees masclistes. Les guionistes i editores que trobaven la manera de publicar veien com les seves obres eren catalogades com a còmics femenins, sovint infravalorats.

Tanmateix, gràcies a la seva lluita, esforç i creativitat, les dones han aconseguit tenir cada cop més presència i importància en el món del còmic. Amb les seves obres, han fet visible temàtiques ignorades i personatges que trenquen estereotips, han denunciat les discriminacions de gènere i han posat color a la lluita feminista.

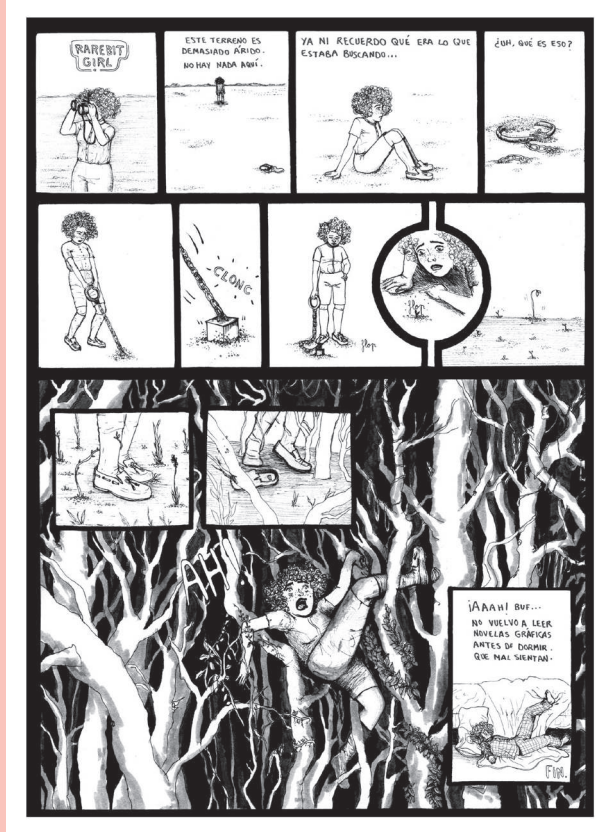

Cartell de Núria Tamarit per l'exposició *Ellas toman los lápices, el espacio y la palabra*, del Col·lectiu d'Autores de Còmic. ©Núria Tamarit.

Iniciatives com el Col·lectiu d'Autores de Còmic busquen la igualtat de les dones en un sector on encara predomina la mirada masculina i defensen que "no hauria d'importar el gènere de qui dibuixa". Aquest col·lectiu recupera el treball d'autores oblidades i difon la diversitat de temàtiques, estils i punts de vista de les creacions de les dones del còmic. En aquest i altres apartats de l'exposició, hi trobareu una mostra de diversos treballs d'aquestes autores.

A *Las frikis esas*, publicada en el recull d'histories *Enjambre*, **Carla Berrocal** reflexiona sobre les discriminacions que pateixen les dones en el món del còmic. Norma Editorial. 2014. Barcelona. Col. Còmic Europeo ©2014 dels seus respectius autors, representats per NORMA Editorial S.A. ©2014, NORMA Editorial per la present edició.

Vinyetes d'**Inés Casarejos** que formen part de l'exposició **Ellas toman los lápices, el espacio y la palabra**. 2015.
©Inés Casarejos.

Vinyetes d'**Ana Oncina** que formen part de l'exposició **Ellas toman los lápices, el espacio y la palabra**. ©Ana Oncina.

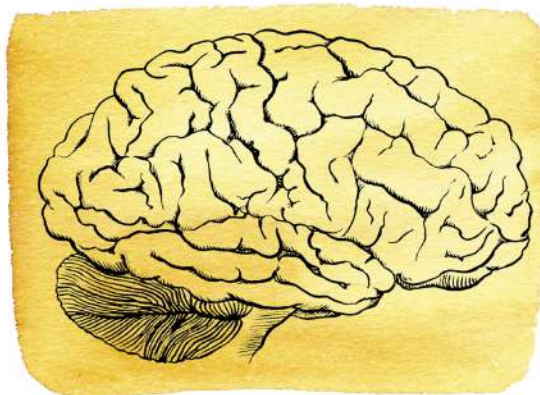
Vinyetes de **Cristina Spanó** que formen part de l'exposició **Ellas toman los lápices, el espacio y la palabra.**
©Cristina Spanó.

Vinyetes de **Natacha Bustos** que formen part de l'exposició **Ellas toman los lápices, el espacio y la palabra.** ©Natacha Bustos.

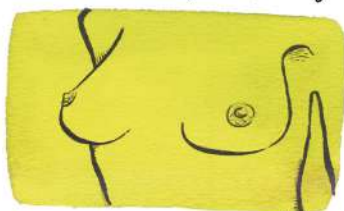
Tengo mi pelo
y mi cabeza.
Tengo mi
CEREBRO.

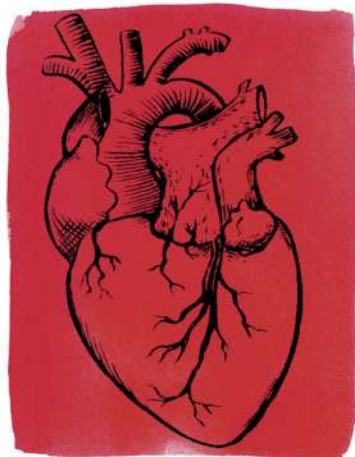
Tengo mis
orejas,
mis ojos,

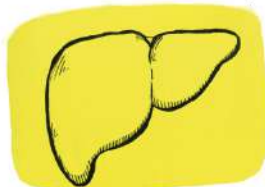
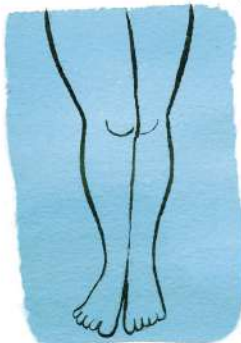
mi nariz, mi boca,
mi sonrisa, mi lengua, mi barbilla, mi cuello,

Mis tetas, mi CORAZÓN,
mi alma, mi espalda,
mi sexo,

Tengo mis brazos, mis MANOS, mis dedos, mis piernas, mis pies,

mi hígado, mi SANGRE.

TENGO VIDA. TENGO MI LIBERTAD.
Y NADIE ME LAS VA A ARREBATAR.

Raquel¹⁵

Adaptación del tema "I ain't got no Life", de J.Rado, G.Ragni y G. McDermott, perteneciente al álbum 'Nuff Said, de Nina Simone (RCA Records, 1968).

Vinyetes de **Raquel Gu** que formen part de l'exposició **Ellas toman los lápices, el espacio y la palabra**. ©Raquel Gu.

PERÒ NOSALTRES TAMBÉ TENIM MOLT A DIR.

HEM D'ANALITZAR DE FORMA CRÍTICA EL QUE LLEGIM.

I REIVINDICAR ELS CÒMICS QUE DENUNCIEN LA VIOLÈNCIA I DEFENSEN L'EQUITAT.

MIREU AQUEST CÒMIC! SÓN HISTORIETES CREADES PER ADOLESCENTS I JOVES.

SÓN MOLT INTERESSANTS! CADASCUNA DENUNCIA D'UNA MANERA DIFERENT LA VIOLÈNCIA MASCLISTA.

TOTES I TOTS PODEM CONTRIBUÏR A ELIMINAR EL MASCLISME.

I ÉS IMPORTANT QUE ENS HI IMPLIQUEM. SI NO HO FEM CONJUNTAMENT, NO ENS EN SORTIREM.

OH! I SI DIBUIXEM TAMBÉ NOSALTRES UNA HISTORIETA?!

QUINA BONA PENSADA! AMB TOT EL QUE HEM DESCUBERT, TENIM UN BON GRAPAT D'IDEES!

DONCS, SOM-HI!

Cartells del Premi Jove de Còmic Sant Martí, amb il·lustracions de Susanna Martín i Marta Saavedra.

Organitzat pel Districte de Sant Martí, la Regidoria de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona i Biblioteques de Barcelona, en col·laboració amb el Consell de Dones de Sant Martí, aquest premi té com a finalitat implicar adolescents i joves en la denúncia de la violència masclista i en la lluita per l'eradicació de les discriminacions de gènere.

Poden participar noies i nois que tinguin fins a 25 anys i que visquin, estudiïn o treballin a Barcelona. Es poden presentar de forma individual o en grup. Les obres a concurs han de ser historietes d'entre una i quatre pàgines i han de denunciar la violència masclista i servir per a la seva prevenció. L'estil i el tractament són totalment lliures: es poden presentar en blanc i negre o color, en català o castellà.

En aquest i altres apartats de l'exposició, trobareu imatges de les obres presentades a la primera edició del *Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista*, l'any 2015. Són un exemple de com, totes i tots, podem combatre el sexisme a través del còmic.

Per a més informació sobre el premi i com participar-hi:

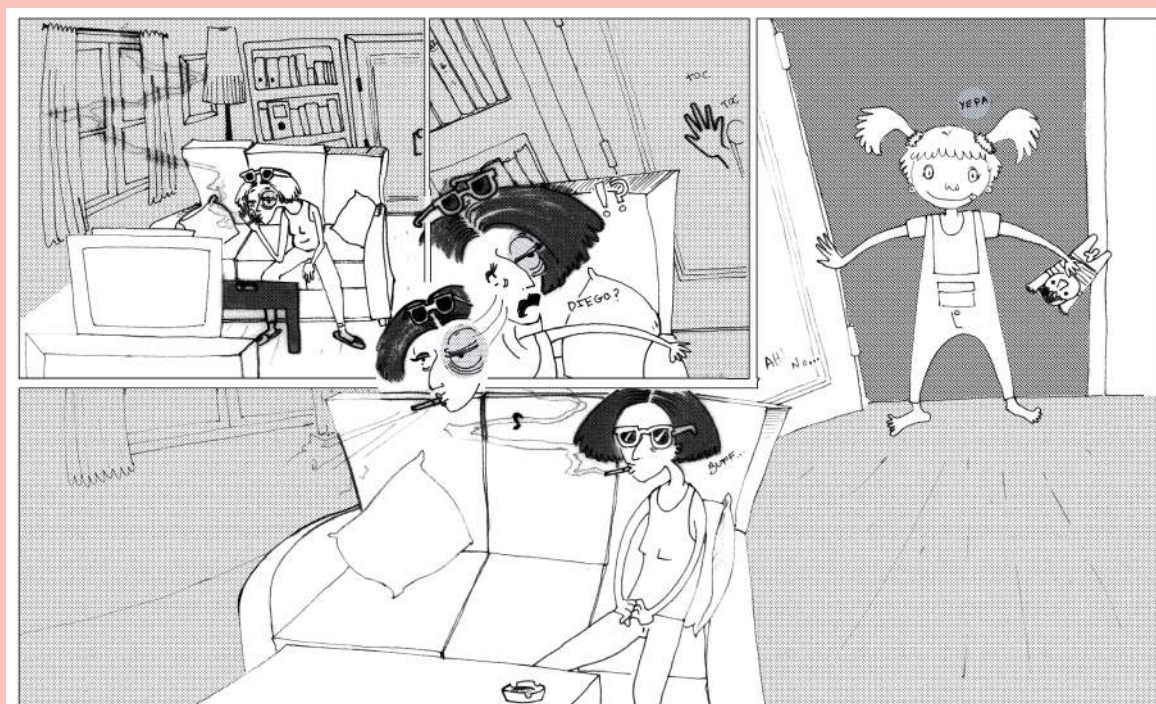
www.premijovecomicsantmarti.cat

Història d'una nena que vol fer karate però li diuen que el karate és només per a nois. d'Adriana Iglesias, guanyadora del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015 en la categoria B (menors de 16 anys) per contribuir a desvelar les desigualtats de gènere. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

Da la cara, de **Maria P. Dooreweerd**, presentada al Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, denuncia la violència en l'àmbit de la parella. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

La violència només porta més violència, d'**Andrea Ballesteros**, presentada al Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, tracta la violència des de la perspectiva de les nenes i nens que la viuen. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

Noia anul·lada, de **Marta Saavedra**, guanyadora del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015 en la categoria A (de 16 a 25 anys) pel seu potencial per a la sensibilització. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

Una taca gris en un món de colors, d'**Esther Van Geffen**, presentada al Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015, mostra com l'amistat i l'autoestima acaben amb la violència. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

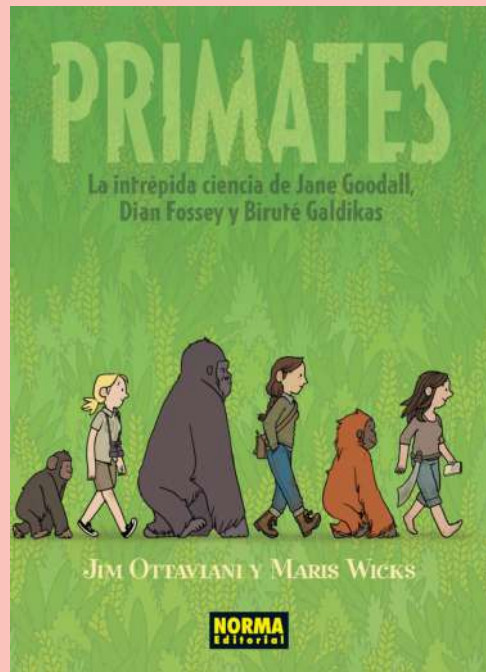

Lo veía, lo callaba, de **Yasmin el Halouani**, menció especial del Jurat del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015 per l'abordatge d'una de les formes de violència més silencioses: els matrimonis forçats. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

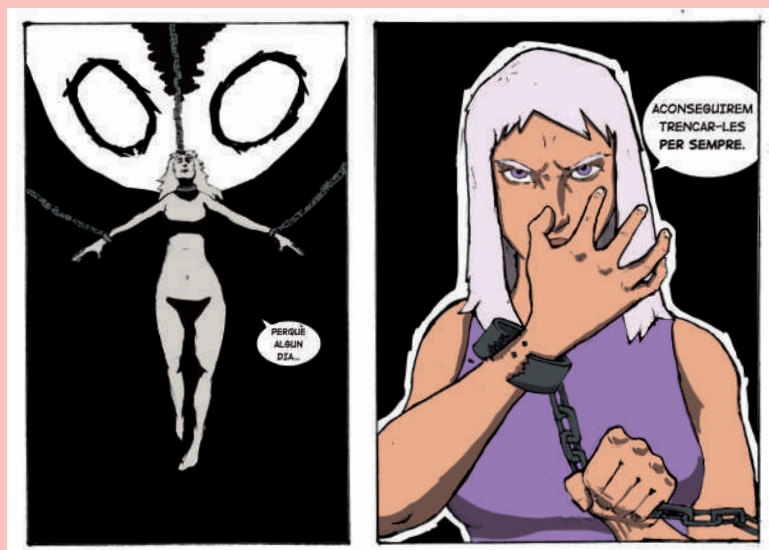
Si volem transformar la realitat i viure en una societat lliure de sexisme, abans, però, l'haurèm d'imaginar. Per aprendre a conviure en igualtat, necessitem històries i imatges que representin les dones com a éssers humans i no com a objectes de desig per a altres, i que mostrin les seves aportacions en els diferents àmbits de la vida, en igualtat de condicions amb els homes.

Necessitem també narrar i il·lustrar la diversitat de formes de ser, estimar i relacionar-se, perquè totes les persones ens puguem sentir representades. Si volem acabar amb la violència masclista, necessitem imaginar una societat lliure de tot tipus d'opressió sobre les persones, basada en l'equitat, el respecte a la diversitat i la justícia social, en el marc d'una cultura de la pau i la no-violència.

Primates, de Jim Ottaviani i Maris Wicks, recupera la vida i reivindica les aportacions de tres valentes científiques. Norma Editorial. 2015. Barcelona. ©2013 Text Jom Ottaviani ©il·lustracions Maris Wicks ©2015 NORMA Editorial per l'edició en castellà.

Alguns còmics han començat ja a plasmar visions alternatives de la realitat, però la creació d'imaginari alternatiu i no sexista no és responsabilitat només de les autores i autors de còmic sinó que ens implica a totes i tots. També nosaltres com a lectores i lectors hi contribuïm quan escollim, valorem o recomanem un tipus d'obra o una altra. A més, el còmic és una eina a l'abast amb la qual tots i totes podem contribuir a dibuixar la igualtat.

El camí de la dona, de Pau Esparó, menció especial del Jurat del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015 per contribuir al reconeixement de la lluita feminista i l'empoderament de les dones. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

La resposta

La resposta, de **Lorena Jara** i **Núria Mochón**, menció especial del Jurat del Premi Jove de Còmic Sant Martí 2015 per la plasmació visual de la sororitat entre dones. VVAA. Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista. Recull de les obres presentades a la convocatòria 2015. Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona. 2016. Barcelona.

¡VOSALTRES, QUÈ?! US ANIMEU A COMBATRE EL MASCLISME A TRAVÉS DEL CÒMIC? SOM-HI! POSEM-HI FI! DIBUIXEM LA IGUALTAT!

Androcentrisme

Visió i interpretació de la cultura, la societat i la natura des d'una perspectiva exclusivament masculina. Fa de l'home el centre del món, dels valors atribuïts a la masculinitat, el paràmetre d'anàlisi i mesura de la realitat i de la mirada masculina, l'experiència universal de l'espècie humana. Obvia la perspectiva i la realitat de les dones i menysté els valors atribuïts a la feminitat.

Amor romàntic

Construcció cultural històrica que, juntament amb l'heterosexualitat obligatòria, conforma la norma per a les relacions sexoafectives en les societats heteropatriarcal. Es caracteritza per la possessió, la monogàmia, l'exclusivitat i la gelosia ("ets meu/meva", "si m'estima, no pot sentir atracció per una altra persona", "si està gelós/gelosa o em vol controlar és perquè m'estima"), l'omnipotència de l'amor ("l'amor està per sobre de tot/ho pot tot", "canviarà per amor"), el sacrifici i la incondicionalitat ("l'amor ho aguanta tot", "qui t'estima et farà plorar", "no hi ha amor veritable sense patiment"), la predestinació i complementarietat ("és la meva mitja taronja, la meva ànima bessona", "sense tu no sóc res", "no es pot ser feliç sense parella") i la perpetuïtat ("t'estimaré sempre", "l'amor és etern").

Agressió sexual

Acte de naturalesa sexual que es realitza en contra de la voluntat d'una persona i que atempta contra la seva llibertat sexual. Les agressions sexuals inclouen un ampli ventall de pràctiques abusives, des dels tocaments no desitjats fins a les violacions.

Assetjament sexual

Comportament de naturalesa sexual no desitjat per la persona que el rep i que atempta contra la seva dignitat. Pot ser verbal o físic i produir-se en l'àmbit públic o privat. Inclou una gran diversitat de pràctiques, des d'aquelles normalitzades i tolerades socialment com ara les mirades de reüll, les floretes, els comentaris de caràcter sexuals o els xiulets fins a actes delictius segons el codi penal com ara les agressions sexuals.

Autodefensa feminista

Resposta davant una agressió masclista. Conjunt de recursos, accions i estratègies que incentiven l'empoderament individual i col·lectiu de les dones i transformen el rol d'objecte passiu de les persones violentades pel de subjecte actiu, tot fomentant l'ajuda mútua.

Ciberassetjament

En el marc de les violències masclistes, remet a totes aquelles pràctiques que es realitzen a través de les xarxes socials, Internet i les TIC per controlar, difamar, amenaçar, coaccionar, forçar o violentar una persona per raó de gènere.

Cosificació / Objectivació sexual

Acte de representar o tractar una persona com un objecte, sovint sexual, subordinat a la mirada i el plaer aliens, privant-la, així, dels atributs psicològics, intel·lectuals i emocionals propis dels éssers humans i desposseint-la de la seva identitat com a subjecte. Forma de violència simbòlica emprada contra les dones en la publicitat, la moda, el cinema, la televisió, els videoclips, els còmics i altres manifestacions culturals.

Discriminació de gènere

Exclusió, menyspreu o tracte desigual i d'inferioritat envers una persona per raó del seu sexe i en funció del gènere assignat socialment.

Diversitat de gènere, sexual i afectiva

Conjunt de formes possibles de ser, estimar i relacionar-se sexualment. Inclou, entre d'altres, les agrupades sota les sigles LGTBI: l'homosexualitat (atracció o relació sexual o afectiva entre persones del mateix gènere/sexe), la bisexualitat (atracció sexual o afectiva cap a persones d'ambdós sexes), la transidentitat (condició de les persones que se senten del gènere contrari a aquell que els va ser atribuït en néixer segons les seves característiques biològiques o que no s'identifiquen exactament ni amb un home ni amb una dona, tal com aquests gèneres han estat concebuts tradicionalment) o la intersexualitat (condició de les persones que han desenvolupat de manera natural característiques físiques sexuals pròpies tant dels homes com de les dones). En les societats heteropatriarcal, caracteritzades pel binarisme de gènere (masculí/femení), l'heterosexualitat obligatòria i l'amor romàntic, aquesta diversitat és negada, invisibilitzada, discriminada i reprimida.

Divisió sexual del treball i de tasques domèstiques i de cura

Repartició social de les tasques en funció dels rols que tradicionalment s'han assignat a homes i dones. En les societats androcèntriques i patriarcals, als homes se'ls assignen les feines considerades productives i les tasques relacionades amb la força física, la ciència i la investigació, l'educació superior, la cultura o la política. A les dones, en canvi, les tasques considerades reproductives i no remunerades (domèstiques, de cura i comunitàries) i les feines considerades productives associades al rol de cuidadora (infermeria, educació infantil, neteja, etc.).

Equitat

Distribució justa dels drets i obligacions, les oportunitats i els recursos entre les persones per mitjà d'un tracte no necessàriament igual però sí equivalent. En el marc de la perspectiva de gènere, implica la igualtat de drets i d'accés a recursos que permetin el lliure desenvolupament personal i social de tots els individus amb independència del seu sexe/gènere, així com el respecte i reconeixement de la diversitat de gènere, sexual i afectiva.

Empoderament

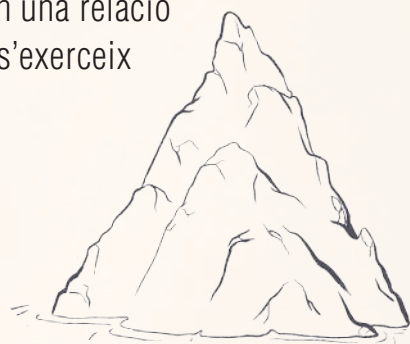
Procés pel qual les dones i altres col·lectius i persones oprimides, prenen consciència i desenvolupen la potestat per qüestionar i transformar les relacions existents de poder i dominació, mitjançant una apropiació individual i col·lectiva dels recursos, béns, habilitats, capacitats i espais per tal de superar les opressions i crear alternatives justes i equitatives.

Estereotips sexistes

Conjunt d'opinions preconcebudes, imatges mentals i clixés que imposen determinades característiques, comportaments, actituds, competències o rols a les persones en funció del seu sexe i del gènere assignat socialment. Són imatges simplificades de la realitat que potencien una visió monolítica de la masculinitat i la feminitat, ignoren la diversitat sexual i afectiva i fomenten les discriminacions de gènere.

Explotació sexual

Ús d'una altra persona per fins de caràcter sexual basat en una relació de poder i submissió. Forma de violència masclista que s'exerceix sobre les dones i també sobre nenes i nens.

Femicidi

Assassinat de dones pel fet de ser-ho en el marc de societats patriarcals amb un sistema de relacions de poder i privilegi que posa per sobre els homes. Forma extrema de violència masclista i màxim exponent de violència simbòlica que, a través de l'amenaça i el terror, busca el control social de les dones per mantenir-les en una posició de subordinació.

Feminismes

Moviments socials, polítics i culturals que, en diferents contextos i partint de diverses perspectives, posicionaments i estratègies, busquen l'equitat de gènere, el respecte a la diversitat sexual i afectiva i l'alliberament de les dones com a col·lectiu humà que ha estat i és objecte d'opressió, dominació i explotació per part dels homes en el si d'una societat patriarcal.

Feminitat

Construcció social dels atributs assignats als individus identificats amb el gènere femení. Conjunt de característiques físiques i conductuals que una determinada comunitat imposa a les dones, considerant-les naturals i intrínseques al seu sexe. Basada en els rols de gènere i en les relacions de poder dels homes sobre les dones, la feminitat es concep de manera oposada, complementària i subsidiària de la masculinitat.

Gènere

Construcció social que assigna a les persones, en funció del seu sexe, atributs, capacitats, rols i actituds desiguals. Les característiques atribuïdes a cada gènere s'adquireixen durant el procés de socialització i poden variar en les diferents comunitats i contextos històrics. El gènere fa referència a les diferències socials i culturals, no biològiques, a través de les quals es configura el sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i les discriminacions cap a les persones i els col·lectius LGTBI.

Heterosexualitat obligatòria / Heteronormativitat

Norma social que imposa l'atracció i la relació sexual entre persones de diferent sexe com l'única forma correcta i acceptable d'experimentar l'erotisme i la sexualitat i que ignora, menyspreja i reprimeix la diversitat de gènere, sexual i afectiva.

Homofòbia, lesbofòbia, transfòbia i bifòbia

Discriminacions i violències envers persones gais, lesbianes, bisexuals, trans o intersexuals per raó de la seva orientació sexual o de la seva identitat o expressió de gènere.

Identitat de gènere

Percepció que una persona té sobre ella mateixa a l'hora d'identificar-se, independentment del seu sexe, amb un gènere determinat, sigui aquest normatiu (home, dona) o no (agènere, androgin, etc.). Es pot expressar mitjançant el cos i l'aparença física, el rol social que s'adopta o la relació que s'estableix amb les altres persones, i pot canviar depenent del lloc o moment històric.

Igualtat

Principi segons el qual tots els éssers humans són lliures i han de tenir els mateixos drets i accés als recursos, de manera que puguin desenvolupar les seves capacitats personals i prendre decisions sense esdevenir limitades ni discriminades per raó de sexe, gènere, classe, origen ètnic, ideologia, religió, condició física o mental, edat o orientació sexual.

Invisibilització

Ignorància, negació, exclusió i manca de memòria i reconeixement social de les realitats, experiències, trets característics, sabers i aportacions d'un col·lectiu en el si d'una comunitat. Forma de violència simbòlica envers les dones i el col·lectiu LGTBI en el marc d'una societat androcèntrica i heteropatriarcal.

Llenguatge sexista

Ús del llenguatge que invisibilitza, discrimina o menysté les dones i tot allò que es relaciona socialment amb la feminitat.

Masclisme

Ideologia sexista i androcèntrica que considera els homes superiors a les dones i rebutja la diversitat de gènere, sexual i afectiva. Conjunt d'idees, normes, lleis i actituds que, de manera explícita o implícita, tenen com a finalitat produir i mantenir la situació de poder i opressió dels homes sobre les dones.

Masculinitat

Construcció social dels atributs assignats als individus identificats amb el gènere masculí. Conjunt de característiques físiques i conductuals que una determinada comunitat imposa als homes, considerant-les naturals i intrínseques al seu sexe. Basada en els rols de gènere i en les relacions de poder dels homes sobre les dones, la masculinitat es concep de manera oposada, complementària i preeminent a la feminitat.

Micromasclismes

Formes de violència masclista que, tolerades socialment i normalitzades en la nostra vida quotidiana, passen desapercebudes o es minimitzen, tot subestimant el seu impacte. Pràctiques i maneres d'actuar, relacionar-se i expressar-se socialment que sostenen i reproduïxen dia a dia les relacions de poder i opressió dels homes sobre les dones, tot ajudant a normalitzar-les i invisibilitzar-les.

Orientació sexual

Classificació de la forma d'experimentar la sexualitat de les persones partint del seu sexe/gènere i del sexe/gènere dels individus pels quals se senten atretes o amb els quals estableixen relacions sexoafectives. Engloba les categories reconegudes socialment –l'heterosexualitat i, per oposició, l'homosexualitat– i aquelles altres que qüestionen els seus límits, com la bisexualitat o la pansexualitat (atracció sexual o afectiva indiferent al gènere de les persones).

Opressions de gènere

Conjunt de discriminacions, desigualtats i violències que exerceixen, produeixen i perpetuen un sistema de relacions de poder i submissió d'unes persones envers unes altres en funció del seu sexe i del gènere assignat socialment.

Perspectiva de gènere

Enfocament que analitza la cultura i la societat partint de la base de l'assignació desigual d'atributs, rols, drets i relacions que es produeix en funció del sexe/gènere de les persones i que sosté un sistema de relacions de poder i opressió dels homes sobre les dones.

Pressió estètica

Imposició de determinades pautes en relació a l'aparença física i el cos basades en un model homogeni i un ideal de bellesa i discriminació d'aquelles persones que no s'adeqüen als canons establerts. S'exerceix en les relacions socials i a través de l'educació, els mitjans de comunicació i les manifestacions culturals (moda, publicitat, cinema, etc.). És una forma de control social i violència normalitzada, encara poc visibilitzada i denunciada, que recau especialment sobre les dones.

Transgènere / Transidentitat

Condicó o referent a individus que senten que la seva identitat o expressió de gènere no s'ajusta a la que està associada amb el seu sexe assignat en néixer. Les persones trans poden identificar-se amb el gènere masculí, femení o amb l'ampli ventall d'identitats de gènere no normatives i poden optar per transformar la seva aparença i els seus cossos per adequar-los a la seva identitat de gènere.

Violència masclista

Violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics, psicològics o simbòlics, incloses les amenaces, intimidacions i les coaccions, tinguin com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

Violència de gènere

Inclou totes les violències per raó d'identitat o expressió de gènere i per orientació sexual. En el marc d'una societat heteropatriarcal, remet a la violència masclista contra les dones i a totes les formes d'homofòbia, lesbofòbia, bifòbia i transfòbia.

En aquesta guia pedagògica trobareu un seguit de propostes per treballar els continguts de l'exposició *Còmics contra el masclisme* amb grups d'adolescents i joves d'entre 14 i 18 anys. Tot i que cada dinàmica especifica una franja d'edat òptima, moltes són adaptables a altres edats, des de públic familiar fins a grups de joves.

Objectius

- Sensibilitzar sobre les desigualtats, discriminacions i violències que pateixen les dones i el col·lectiu LGTBI.
- Reflexionar sobre el concepte, les tipologies, les causes i els efectes de la violència masclista.
- Analitzar de forma crítica i amb perspectiva de gènere les manifestacions culturals en general i els còmics en particular.
- Detectar i prevenir estereotips sexistes i discursos i representacions masclistes.
- Fomentar la implicació activa i la creació col·lectiva en la transformació dels imaginaris i la lluita per l'equitat de gènere i el respecte a la diversitat sexual i afectiva.

Continguts

Les propostes que us presentem aquí permeten treballar diversos temes presents a l'exposició com:

- Els rols, mandats i estereotips de gènere.
- El sexisme en les manifestacions culturals.
- La cosificació i objectivació sexual de les dones.
- L'explotació de la violència com a element d'atracció.
- Els mites de l'amor romàntic.
- La diversitat de gènere, sexual i afectiva.
- La importància de la cura de les persones, els drets humans, l'art, l'equitat de gènere i la cultura de la pau i la no-violència.
- La memòria i reivindicació de les autores de còmic.
- La implicació de la ciutadania i de la gent jove en la prevenció de la violència masclista

Les dinàmiques que trobareu a continuació, en consonància amb els continguts de l'exposició, se centren a treballar l'imaginari, la narrativa i el llenguatge de còmic des d'una perspectiva de gènere. Tanmateix, l'anàlisi crítica de les representacions visuals que plantegen té en compte i es pot aplicar a altres manifestacions culturals que joves i adolescents coneixen i consumeixen, com ara pel·lícules, sèries de ficció, publicitat, videojocs o videoclips. En aquest sentit, és interessant establir relacions entre l'imaginari, el llenguatge i els discursos dels diversos formats.

Metodologia de treball

Les dinàmiques es poden desenvolupar de forma autònoma o complementària i la majoria tenen una durada d'entre 20 i 45 minuts. El temps proposat per a cadascuna és aproximat i adaptable en funció del grup. Algunes d'elles permeten fer un treball continuat al llarg de diverses sessions, tot i que no és imprescindible. Altres poden iniciar-se prèviament al visionat de l'exposició. Després, les persones participants poden contrastar les idees, imatges o arguments que havien plantejat amb el que han vist a l'exposició i valorar què canviarien.

És interessant que durant el transcurs dels exercicis les persones participants tinguin accés a l'exposició. Si no és possible, teniu a la vostra disposició arxius d'imatge de les il·lustracions i els còmics de l'exposició que podeu projectar i emprar com a suport.

Aquesta guia és només una possible proposta pedagògica. Les dinàmiques són fàcilment adaptables i els continguts de l'exposició es poden treballar a través d'altres metodologies conceptuals, narratives, lúdiques, teatrals o plàstiques.

DINÀMICA 1 – QUINA IDEA TENIM DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA?

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 20 minuts.

Descripció:

Al llarg de l'exposició es parla de diverses formes de violència masclista i es reflexiona sobre la seva representació en els còmics. Però, què entenem per violència masclista?

En aquesta dinàmica, definirem el concepte i el posarem en relació al que hem vist al llarg de l'exposició.

Materials:

- Continguts de l'exposició *Còmics contra el masclisme* (especialment, els apartats 2 i 6).
- Folis i llapis o bolígrafs.
- Pissarra i guix/retolador (optatiu).

Objectius:

- Definir què entenem per violència masclista.
- Reflexionar sobre el concepte de violència masclista i posar-lo en relació amb les discriminacions de gènere i el masclisme.
- Detectar i qüestionar mites, prejudicis i estereotips vinculats a la violència masclista.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que escriguin una definició de violència masclista a partir dels seus coneixements previs i del que han pogut veure a l'exposició.
2. Posem en comú les definicions. Un membre de cada grup llegeix a la resta la definició que han fet.
3. Comentem les semblances i diferències de les diverses propostes i consensem col·lectivament una definició final que incorpori totes les aportacions fetes.

Observacions:

En funció del temps i de les característiques del grup, podem demanar que redactin les definicions individualment o de forma col·lectiva.

També podem demanar que defineixin el concepte a través d'una imatge mitjançant el dibuix. És interessant que les persones participants desenvolupin l'expressió visual per treballar les relacions i problemàtiques entre els conceptes i les imatges que els representen. Tanmateix, ja hi ha altres dinàmiques del catàleg que treballen en aquesta direcció.

Si disposem de connexió a Internet, podem demanar al grup que busqui a la xarxa definicions i representacions del concepte treballat i les compari. Podem acabar la dinàmica contrastant la definició que hem fet amb la que trobem al glossari de termes d'aquest catàleg.

Podem fer la mateixa dinàmica demanant que defineixin un altre concepte del glossari de termes del catàleg.

DINÀMICA 2 – L'IMPACTE DE LA CULTURA EN LA SOCIETAT

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 30 minuts.

Descripció:

A l'apartat "1. L'impacte de la cultura en la societat" de l'exposició, veiem com les manifestacions culturals que consumim influeixen en la nostra manera d'imaginar el món i d'interpretar la realitat. Analitzarem els discursos i representacions culturals que ens envolten per tal de detectar els estereotips que transmeten i reflexionar sobre l'impacte que generen.

Materials:

- Continguts de l'apartat 1 de l'exposició *Còmics contra el masclisme* (optatiu).
- Selecció d'imatges o fragments d'anuncis, sèries, pel·lícules, llibres, videojocs, videoclips, etc. (optatiu).
- Pissarra i guix/retolador (optatiu).

Objectius:

- Integrar allò que hem vist a l'exposició en relació a l'àmbit específic de còmic en una anàlisi més àmplia de la cultura i les seves manifestacions.
- Analitzar de forma crítica i amb perspectiva de gènere les manifestacions culturals en general i esbrinar si transmeten idees preconcebudes o imatges simplificades sobre alguna persona o col·lectiu.
- Reflexionar sobre l'impacte social d'aquestes manifestacions i sobre la seva influència en la nostra percepció del món.
- Detectar i prevenir estereotips sexistes i discursos i representacions masclistes i promoure el respecte a la diversitat cultural, funcional, sexual i afectiva, de gènere, origen, religió o classe social.

Indicacions metodològiques:

1. Demanem al grup que proposin manifestacions culturals que coneguin (còmics, videojocs, pel·lícules, sèries de ficció, anuncis, videoclips, etc.) i que en seleccionin tres o quatre que la majoria prefereixi.
2. De forma col·lectiva analitzem a grans trets cadascuna de les manifestacions seleccionades.

Per facilitar el treball del grup, podem anar introduint les següents qüestions:

- Quins temes i valors hi destaquen?
- Quina visió dóna del món? Encaixa amb la realitat que ens envolta?
- Com representa les persones? Totes tenen el mateix valor o el seu paper, importància, capacitats i actituds varien en funció del seu sexe, edat, origen nacional i/o ètnic, estatus social, orientació sexual, etc.?
- Conté algun prejudici o estereotip (idea preconcebuda, imatge simplificada o caricatura) sobre algunes persones o col·lectius?

3. Un cop analitzades les diverses manifestacions, preguntem al grup si creu que aquestes poden influir en la manera com percebem la realitat i ens relacionem amb altres persones i col·lectius.

Observacions:

Si ho preferim, podem proposar directament els exemples de manifestacions culturals a treballar. En tot cas, és interessant seleccionar exemples de diversos formats visuals i narratius (còmic, pel·lícula, sèrie, videoclip, espot publicitari, etc.).

L'anàlisi de les manifestacions culturals la poden treballar també en grups de 4 o 5 persones. Cada grup analitza un exemple. Un cop fet, posem en comú els resultats.

Els continguts d'aquesta dinàmica els podem treballar també mitjançant l'anàlisi col·lectiva de les il·lustracions de l'apartat 1 de l'exposició. A través de la relació entre les dues imatges, podem reflexionar sobre els estereotips presents en les manifestacions culturals i la seva influència en les discriminacions que patim. Un cop hem posat en comú les impressions sobre els continguts de l'apartat, podem demanar que posin exemples de còmics, pel·lícules, videoclips, etc. que creguin que contribueixen a fomentar algun prejudici o estereotip.

Si volem treballar amb els continguts de l'apartat 1, podem disposar el grup en semicercle davant del plafó o emprar els arxius d'imatges de l'exposició que tenim a la nostra disposició.

DINÀMICA 3 – QUÈ S'AMAGA SOTA LA SUPERFÍCIE DE L'ICEBERG?

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 25 minuts.

Descripció:

A l'apartat "2. La violència masclista" de l'exposició, els personatges prenen consciència de diverses tipologies de violència masclista i descobreixen que el conjunt d'aquestes agressions són com un iceberg, amb una punta que emergeix de l'aigua i una base molt més gran que roman submergida. En aquesta dinàmica, treballarem una visió de conjunt de les violències masclistes, tot posant en relació les més explícites i visibles amb aquelles altres que percebem com a més subtils o ens passen desapercebudes.

Materials:

- Continguts de l'apartat 2 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis (optatiu).

Objectius:

- Reflexionar sobre les tipologies i causes de la violència masclista i la relació que hi ha entre elles.
- Diferenciar entre les formes de violència explícites i visibles i aquelles que percebem com a subtils o ens passen desapercebudes, tot posant-les en relació.
- Reflexionar sobre com les actituds i pràctiques socials masclistes així com les manifestacions culturals sexistes (que trobem en el llenguatge, la publicitat, l'humor, etc.), molt esteses socialment i realitzades sovint de manera col·lectiva, són també formes de violència. Aquestes conformen la base de les agressions més visibilitzades i reconegudes exercides per individus concrets. Ser conscients que totes les agressions estan relacionades, tot aprofundint en la naturalesa transversal, sistèmica i estructural de la violència de gènere.

Indicacions metodològiques:

1. Situem el grup en semicercle davant de l'apartat 2 de l'exposició. Demanem que es fixin en les diverses situacions que viuen els personatges i, especialment, en la il·lustració inferior de l'iceberg.
2. Reflexionem de forma col·lectiva sobre la imatge de l'iceberg.

Per facilitar el treball del grup, podem anar introduint les següents qüestions:

- Què creieu que vol expressar aquesta metàfora visual?
 - Quina diferència hi ha entre les violències que apareixen a la punta i a la base?
 - Per què la base està submergida?
Té algun sentit que la base sigui més gran que la punta?
3. Demanem al grup que identifiquin les tipologies de violència que perceben els personatges a les diverses vinyetes del plafó i que indiquin a quina part de l'iceberg les situarien. Preguntem si coneixen altres tipologies de violència masclista i a quina part de la figura les col·locarien.
 4. Entre tots i totes intentem imaginar una altra metàfora visual que permeti representar el conjunt de les violències masclistes (una piràmide, un arbre, etc.).

Observacions:

Si no és possible desenvolupar la dinàmica davant del plafó, podem emprar els arxius d'imatges de l'exposició que tenim a la nostra disposició.

També podem demanar que responguin les preguntes per escrit de forma individual o per grups i, en acabat, posar en comú les respostes.

Si ho preferim, podem suggerir que les propostes alternatives a la figura de l'iceberg les dibuixin, ja sigui en paper o directament a la pissarra.

DINÀMICA 4 – IL·LUSTRACIONS CONTRA EL MASCLISME

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 25 minuts.

Descripció:

Al llarg de l'exposició, diverses il·lustracions mostren de manera crítica les representacions dels còmics. Algunes vegades, per mitjà de caricatures paròdiques. D'altres, contraposant imatges esquemàtiques i estereotipades amb altres més detallades i diverses. El color, la mida o la disposició dels personatges serveixen per expressar idees sobre els rols i estereotips que s'amaguen darrere les vinyetes. En aquesta dinàmica, reflexionarem des de la perspectiva de gènere sobre la importància de la representació visual en la construcció de discursos i la transmissió d'idees.

Materials:

- Il·lustracions dels diversos apartats de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis (optatiu).

Objectius:

- Exercitar l'anàlisi crítica de les imatges que consumim, tot aplicant la perspectiva de gènere.
- Detectar i prevenir estereotips sexistes i discursos i representacions masclistes.
- Reflexionar sobre el paper i la importància de la representació visual tant en la reproducció de determinats estereotips com en la construcció de discursos alternatius, crítics i transformadors.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que escullin una il·lustració de l'exposició que els cridi l'atenció.
2. Cada grup analitza la imatge seleccionada, tot anotant què vol expressar i com ho aconsegueix.

Per facilitar el treball del grup, podem anar introduint les següents qüestions:

- És una imatge definida o més aviat esbossada?
- Quins colors utilitza?
- Com són les figures que hi apareixen?
- Quines proporcions tenen? Quines actituds corporals adopten?
- Quina posició ocupen en el conjunt de la composició?
- La il·lustració és una imatge autònoma o està relacionada amb alguna altra? Si és així, quina diferència hi ha entre ambdues? Per què es comparen? Amb aquests usos dels recursos gràfics i visuals, què es vol expressar?

3. Posem en comú els resultats. Una persona de cada grup presenta la il·lustració triada, explica per què l'han seleccionat i comenta breument el missatge que transmet i algun dels recursos que utilitza per expressar-lo.

Observacions:

Si no podem realitzar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les diverses il·lustracions a través dels arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

Les persones participants també poden treballar les il·lustracions de forma individual.

Podem completar la dinàmica demanant als grups que, com han vist en les il·lustracions que han analitzat, dibuixin una idea relacionada amb els continguts de l'exposició i intentin expressar el que en pensen a través de l'ús de determinats recursos gràfics i visuals.

DINÀMICA 5 – SÓN MASCLISTES ELS CÒMICS?

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 40 minuts.

Descripció:

A l'apartat "3. El masclisme en els còmics" de l'exposició, els personatges es pregunten si els còmics són masclistes i fomenten el sexisme. En els apartats següents (4-7), analitzen els personatges, rols i estereotips que hi apareixen, la seva representació visual, els temes que es tracten i el significat de les històries. A través de l'anàlisi d'una obra, reflexionarem sobre els missatges que ens transmeten els còmics i novel·les gràfiques que consumim.

Materials:

- Continguts dels apartats 3-7 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*
- Exemplars de còmics o novel·les gràfiques (recomanable).

Objectius:

- Analitzar de forma crítica els còmics i novel·les gràfiques, tot aplicant una perspectiva de gènere.
- Prendre consciència de la menor presència i importància dels personatges femenins i de l'escassa representació de la diversitat de gènere, sexual i afectiva, en molts còmics i novel·les gràfiques.
- Detectar els rols i mandats de gènere, la visió estereotipada de la masculinitat i la feminitat, l'objectivació sexual de les dones, els mites de l'amor romàntic i l'heteronormativitat presents en molts dels relats que consumim.
- Prevenir els estereotips sexistes i les idees i actituds masclistes i qüestionar la violència com a mecanisme de resolució de conflictes, tot promovent la cultura de la pau.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que escullin un còmic o novel·la gràfica.
2. Demanem a cada grup que, com fan els personatges de l'exposició, analitzi el contingut del còmic que ha escollit, tot prenent com a referència els elements que es treballen als apartats 3-7 de l'exposició.

Per facilitar el treball dels grups, podem anar introduint les següents qüestions:

- Qui protagonitza la història que es relata?
- Com es representen físicament els personatges del còmic?
Són diferents els personatges femenins i masculins?
Quins rols desenvolupen les unes i els altres?
Què expressen i transmeten els seus cossos?
- Quin tipus de relacions sexoafectives es representen? Tenen tots els personatges la mateixa identitat de gènere i orientació sexual o es mostren diverses maneres de ser i estimar?
- Quin és l'argument de la història? Quins conflictes tenen els personatges? Com es resolen? Com acaba el relat? Quin missatge ens transmet?
- Es tracta d'un còmic que reproduïx idees o imatges masclistes o, per contra, plasma un imaginari més igualitari i pot ajudar a prevenir estereotips i discriminacions? Promou la violència com a forma de resoldre conflictes o visibilitza i defensa altres solucions?

3. Posem en comú les conclusions. Una persona de cada grup exposa la valoració del còmic que han treballat destacant els aspectes pels quals creuen que aquesta obra fomenta o prevé els estereotips i discriminacions de gènere.

Observacions:

També poden analitzar els còmics de forma individual o col·lectiva.

Si no disposem físicament de còmics que puguin treballar, podem desenvolupar la dinàmica col·lectivament partint del visionat d'imatges d'una o diverses obres.

Si no disposem de cap material, podem desenvolupar la dinàmica partint dels còmics que més coneguin.

DINÀMICA 6 – LA CREACIÓ I EXPRESSIÓ VISUAL DELS PERSONATGES

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 25 minuts.

Descripció:

Als apartats “4. Personatges, rols i estereotips” i “5. La representació visual dels personatges” de l'exposició, s'analitzen de forma crítica la caracterització i l'expressió visual dels personatges de còmic, tot detectant els estereotips de gènere i el desigual tractament en la representació d'homes i dones. També ens posen exemples d'altres formes més respectuoses i igualitàries de representar els personatges. Partint del que hem vist a l'exposició, imaginarem i dibuixarem un personatge de còmic que, en algun sentit, trenqui amb els rols i estereotips de gènere.

Materials:

- Continguts dels apartats 4 i 5 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis.
- Llapis de colors (optatiu).

Objectius:

- Analitzar de forma crítica la caracterització i l'expressió visual dels personatges de còmic, tot detectant els estereotips de gènere i el desigual tractament en la representació d'homes i dones.
- Aplicar el que hem vist a l'exposició per imaginar i representar personatges que trenquin amb els rols i estereotips sexistes i tinguin en compte la diversitat cultural, funcional, sexual i afectiva, de gènere, origen, religió i classe social.
- Fomentar la implicació activa i la creació col·lectiva en la transformació dels imaginaris i la lluita per l'equitat de gènere i el respecte a la diversitat sexual i afectiva.

Indicacions metodològiques:

1. Disposem el grup en semicercle davant dels apartats 4 i 5 de l'exposició i reflexionem col·lectivament sobre el seu contingut.
2. Demanem que de forma individual imaginin un personatge que, d'alguna manera, trenqui amb els rols i estereotips de gènere i el dibuixin, tot expressant visualment la seva personalitat.

Per facilitar el treball de les persones participants, podem anar introduint les següents qüestions:

- Què caracteritza aquest personatge? Com es defineix?
- És un personatge femení, masculí o no s'identifica amb cap dels dos gèneres?
- Quina és la seva edat, origen i estatus econòmic? Té diversitat funcional?
- Com és físicament? Com es vesteix i quina postura adopta?
- Com estima i com viu la seva sexualitat?
- Tingueu en compte també les circumstàncies del personatge: quin lloc ocupa al món? Com el tracta la gent que l'envolta? Com es mostra i reacciona davant de la societat?

3. Posem en comú els dibuixos i intercanviem impressions sobre els personatges representats.

Observacions:

Si no podem desenvolupar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions dels apartats 5 i 6 mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

També podem desenvolupar la dinàmica en grups de 4 o 5 persones o de manera col·lectiva utilitzant una pissarra i fent el dibuix nosaltres o una o diverses persones voluntàries.

Si no volem que realitzin un exercici pràctic de dibuix, podem demanar que descriguin el personatge mitjançant una redacció o a través d'una pluja d'idees col·lectiva.

DINÀMICA 7 - ESTIMEM TANT, DE TANTES MANERES DIFERENTS I PERSONES TAN DIVERSES!

Edat: 16-18 anys. **Durada:** 30 minuts.

Descripció:

A la part inferior dels apartats "5. La representació visual dels personatges" i "7. El significat de les històries" de l'exposició, es contraposen els estereotips corporals vinculats a la masculinitat i la feminitat, l'heterosexualitat obligatòria i els mites de l'amor romàntic presents a moltes representacions amb la diversitat de formes de ser, estimar i viure la sexualitat. Mitjançant el dibuix d'imatges contraposades, reflexionarem al voltant dels mites, estereotips, prejudicis i discriminacions relacionats amb la bellesa, l'amor i la sexualitat.

Materials:

- Imatges inferiors dels apartats 5 i 7 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis.
- Llapis de colors (optatiu).

Objectius:

- Identificar les idees al voltant de l'amor romàntic i reflexionar sobre les seves conseqüències.
- Prendre consciència de l'heteronormativitat, els rols de gènere diferenciats per homes i dones i els estereotips corporals (com, per exemple, que en les relacions de parella, l'home hagi de ser més alt que la dona), presents en moltes representacions de les relacions sexoafectives.
- Reflexionar sobre com ens afecten i ens fan sentir els mites i estereotips vinculats amb les relacions sexoafectives presents a moltes manifestacions culturals.
- Visibilitzar i normalitzar la diversitat de gènere, sexual, corporal, funcional, sexual i afectiva.

Indicacions metodològiques:

1. Disposem el grup en semicercle davant dels apartats 5 i 7 de l'exposició i reflexionem de forma col·lectiva sobre les il·lustracions inferiors d'aquests plafons.
2. Demanem que, de forma individual, pensin en un mite, estereotip, prejudici o discriminació relacionat amb la bellesa, el cos, l'amor o la sexualitat i el dibuixin, tot intentant expressar el que en pensen i els fa sentir.

Per facilitar el treball a les persones participants, podem anar introduint les següents qüestions en relació al dibuix que faran:

- Com utilitzem el traç i el color? I la mida i la posició de les figures?
- Ens serveixen per expressar la nostra visió sobre allò que estem il·lustrant?
- Hi apareixen personatges? Com representem els seus rostres i cossos? En quina actitud els mostrem? Com es relacionen? Què volem expressar amb això?

3. Al costat d'aquest dibuix, com fan a l'exposició amb il·lustracions que reivindiquen de manera alegre i festiva la diversitat, dibuixem una altra imatge que de manera positiva es contraposi a l'anterior i mostri altres formes possibles de ser, estimar o relacionar-se sexualment.
4. Posem en comú els dibuixos fets i intercanviem impressions sobre el que cada persona ha representat.

Observacions:

Si no podem desenvolupar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions inferiors dels apartats 5 i 7 mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

També podem desenvolupar la dinàmica en grups de 4 o 5 persones o de manera col·lectiva utilitzant una pissarra i fent el dibuix nosaltres o una o diverses persones voluntàries.

En funció del grup, els objectius i el temps disponible, podem focalitzar la dinàmica en un aspecte concret com els mites de l'amor romàntic, l'LGTBIfòbia o els cànons de bellesa i la pressió estètica.

DINÀMICA 8 – LA REPRESENTACIÓ DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 25 minuts.

Descripció:

A l'apartat "6. La representació de la violència masclista" de l'exposició, reflexionen sobre la representació de la violència masclista, de les persones que agredeixen i de les que són agredides. Partint del que hem vist a l'exposició, representem visualment una situació de violència de gènere.

Materials:

- Imatges de l'apartat 6 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis.
- Llapis de colors (optatiu).

Objectius:

- Sensibilitzar sobre les desigualtats, discriminacions i violències que pateixen les dones i els col·lectius LGTBI.
- Reflexionar sobre el concepte, les tipologies, les causes i els efectes de la violència masclista.
- Prendre consciència dels estereotips sexistes vinculats a la representació de la violència masclista, sovint reduïda a una acció física infligida per un home impulsiu a una dona passiva i desvalguda.
- Fomentar la implicació activa i la creació col·lectiva en la transformació dels imaginaris i la lluita per l'equitat de gènere i el respecte a la diversitat sexual i afectiva.

Indicacions metodològiques:

1. Disposem el grup en semicercle davant de l'apartat 6 de l'exposició i reflexionem de forma col·lectiva sobre les il·lustracions del plafó.
2. Demanem que, partint del que hem vist i comentat, cada persona dibuixi una situació de violència masclista.

Per facilitar el treball a les persones participants, podem anar introduint les següents qüestions:

- Quin tipus de violència mostrareu? On té lloc? Es produeix en l'àmbit privat o públic?
 - Qui la genera? Un individu, un grup de persones, una institució o la societat en el seu conjunt?
 - Sobre qui s'exerceix i com reacciona la persona agredida?
 - Amb quines característiques i en quina actitud representareu als personatges que protagonitzen la situació? Des de quina perspectiva?
 - Què voleu dir amb la vostra il·lustració? La manera en què ho dibuixareu us ajuda a expressar-ho?
3. Posem en comú els dibuixos fets i intercanviem impressions sobre el que cada persona ha representat.

Observacions:

Si no podem desenvolupar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions de l'apartat 6 mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

També podem desenvolupar la dinàmica en grups de 4 o 5 persones o de manera col·lectiva utilitzant una pissarra i fent el dibuix nosaltres o una o diverses persones voluntàries.

DINÀMICA 9 – LLUITEM CONTRA MÚLTIPLES OPRESSIONS

Edat: 16-18 anys. **Durada:** 20 minuts.

Descripció:

A l'apartat "6. La representació de la violència masclista" de l'exposició, els personatges s'enfronten a una bèstia de molts caps. A través d'aquesta metàfora visual, reflexionarem sobre com la violència masclista i les desigualtats de gènere interactuen amb altres discriminacions i formen part d'un sistema on múltiples opressions se superposen i entrellacen.

Materials:

-Imatges inferiors de l'apartat 6 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.

Objectius:

- Aprofundir en la dimensió transversal, sistèmica i estructural del masclisme i la violència de gènere.
- Comprendre la relació de les discriminacions i violències masclistes amb un sistema de múltiples relacions de poder i dominació per raó de gènere, orientació sexual, edat, origen nacional i/o ètnic, classe, religió o diversitat funcional.
- Prendre consciència de la necessitat d'una implicació individual i col·lectiva en la lluita contra totes les formes d'opressió.

- Posar en valor el paper de l'educació, la cultura, el feminisme, la solidaritat i l'acció col·lectiva en l'eradicació de totes les formes de discriminació i violència.

Indicacions metodològiques:

1. Disposem el grup en semicercle davant de l'apartat 6 de l'exposició i demanem a les persones participants que es fixin en la figura de la bèstia de molts caps.
2. Reflexionem de forma col·lectiva sobre el significat d'aquesta metàfora visual.

Per facilitar el treball del grup, podem anar introduint les següents qüestions:

- Què creieu que representa aquesta bèstia? Per què se la caracteritza així?
 - Per què té molts caps? Quin sentit tenen els conceptes que apareixen als diferents colls de la bèstia?
 - Quina relació té amb la violència masclista?
 - De quina manera us poden afectar a vosaltres les múltiples opressions que representa aquesta bèstia? Quin impacte poden tenir en la vostra vida aquestes discriminacions?
3. Debatem conjuntament sobre les possibles solucions a les múltiples opressions que la bèstia representa i sobre el nostre paper en la prevenció i eradicació de les discriminacions i violències.

Per fer-ho, podem plantejar al grup la següent qüestió:

- Els personatges diuen que no acabaran amb la bèstia utilitzant la violència i que no ho aconseguiran soles. Com creieu que podem acabar amb el que aquesta bèstia representa?

Observacions:

Si no podem desenvolupar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions de l'apartat 6 mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

També podem demanar que responguin les preguntes per escrit de forma individual o per grups i, en acabat, posar en comú les respostes.

DINÀMICA 10 – REPENSEM EL SIGNIFICAT DE LES HISTÒRIES

Edat: 16-18 anys. **Durada:** 45 minuts.

Descripció:

A l'apartat "7. El significat de les històries" de l'exposició, els personatges es queixen que moltes imatges i relats tracten sempre del mateix i que ignoren molts altres temes que són importants en la nostra societat. A més de la temàtica, la selecció dels personatges i el rol que desenvolupen així com el desenvolupament i desenllaç de la història també juguen un paper important en la construcció del significat. A partir dels còmics, novel·les, pel·lícules, sèries, videojocs, etc. que coneixem analitzarem el significat de les històries que consumim i la seva relació amb els estereotips sexistes i amb visions més justes i equitatives.

Materials:

- Continguts de l'apartat 7 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis o bolígrafs (recomanable).
- Pissarra i guix/retolador (optatiu).

Objectius:

- Entendre la importància de diversos elements del relat (personatges, temes, estructura i desenllaç) en la construcció del significat de les històries i la seva relació amb els rols i estereotips de gènere.
- Identificar en les manifestacions que consumim l'explotació de determinats temes o elements amb un tractament sexista (com ara la violència o les relacions sexoafectives) en detriment d'altres importants des de la perspectiva de l'equitat i la justícia social, com ara el benestar i la cura de les persones o els drets humans.
- Detectar el rol desigual d'homes i dones en les narracions convencionals i els prejudicis i mandats de gènere implícits en el desenllaç de moltes històries.
- Reflexionar sobre el masclisme i l'androcentrisme presents en molts relats (que menyspreen, infravaloren o ignoren les experiències de les dones i de les persones LGTBI) i el seu impacte en la societat.

- Familiaritzar-nos amb els mecanismes del relat per tal d'analitzar de forma crítica i amb perspectiva de gènere les narracions que consumim i aprendre a expressar discursos i visions justes i equitatives que promoguin el respecte a la diversitat i la cultura de la pau i la no-violència, mitjançant la creació d'històries.

Indicacions metodològiques:

1. Disposem el grup en semicercle davant de i demanem a les persones participants que pensin en el tipus d'històries que consumeixen a través dels còmics, les novel·les, el cinema, les sèries, els videojocs, els videoclip, etc.
2. Reflexionem de forma col·lectiva sobre els temes i situacions que es representen en aquestes històries i la seva relació amb les discriminacions de gènere.

Per fer-ho, podem anar introduint algunes de les següents preguntes:

- Quins temes i situacions es repeteixen més? Alguns s'exploten massa?
- Es representen per igual els temes i situacions relacionats amb les persones adultes que amb adolescents i joves? I els temes i situacions relacionats amb homes i dones?
- Què hi trobem més? Històries d'amor entre un home i una dona o altres tipus de relacions sexoafectives (homosexuals, bisexuals, etc.)?
- Al llarg de la història, s'ha vinculat les dones amb l'àmbit familiar i comunitari, les tasques domèstiques, la cura i l'educació de les persones. Es parla d'aquests temes als relats que consumim? Poseu en relació la vostra resposta amb les discriminacions de gènere.
- Quants cops en una història veiem un home matar a algú? I una dona? Quants cops veiem un home cuidar una criatura? I una dona? Són igualitàries aquestes representacions? Es corresponen amb la realitat? I amb la societat en la qual ens agradaria viure?
- Es representa la realitat, les visions i experiències de persones de diverses edats, procedències, cultures, religions, estatus econòmics, orientacions sexuals, expressions de gènere o amb diversitat funcional?
- Generalment, de quina manera es resolen els conflictes a les històries? Es recorre a la violència o s'utilitzen altres vies?
- Quins temes i situacions es repeteixen menys? En trobeu a faltar algun? Per què creieu que seria important representar-lo més?

Si disposem de pissarra, podem anar anotant els temes i situacions que es mencionen, tot classificant-los en funció de la seva representativitat (si es repeteixen molt o poc) i/o des d'una perspectiva de gènere (relacionats amb homes o dones, amb tractament sexista o equitatiu).

3. Fem grups de 4-5 persones, els demanem que escullin un conte popular o qualsevol història que coneguin prou bé. Un cop triat el relat, els proposem que inverteixin el gènere dels personatges (els masculins per femenins i viceversa) i analitzin com es transforma la història.

Per facilitar el treball dels grups, podem anar introduint les següents qüestions:

- Canvia el to i el significat de la història? En quin sentit?
- Veient el resultat, creieu que en aquesta història homes i dones juguen un paper similar o tenen rols desiguals?
- Quina història us agrada més, l'original o la versió canviada? Per què?

4. Un cop treballada la relació entre els rols de gènere i el significat de les històries, proposem al grup que canviï algun element del relat que han escollit per tal de trencar amb els estereotips sexistes i crear un missatge més just i equitatiu.

Per facilitar el treball dels grups, podem suggerir algunes opcions:

- Canviar el gènere o la orientació sexual d'alguns dels personatges.
- Canviar el personatge protagonista i/o l'antagonista.
- Modificar l'inici, el desenvolupament i/o el desenllaç de la història.
- Continuar la història allà on acaba i explicar què passa després.

5. Posem en comú els resultats. Una persona de cada grup exposa la història que han escollit i allò que hi han modificat. Intercanviem impressions sobre el canvi de significat de les històries i la seva relació amb el missatge que transmeten des d'una perspectiva de gènere.

Observacions:

Si no podem desenvolupar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions de l'apartat 7 mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

En funció del temps i les característiques del grup, podem desenvolupar la dinàmica de forma individual o col·lectiva i podem centrar-la només en una o dues de les tres accions: analitzar els temes i situacions de les narracions que consumim, invertir

el gènere dels personatges d'un relat o transformar una història per transmetre un missatge més equitatiu.

Per desenvolupar aquesta dinàmica ens pot resultar útil consultar alguns dels termes presents en el glossari del catàleg.

DINÀMICA 11 – ON SÓN LES AUTORES DE CÒMIC?

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 20 minuts.

Descripció:

A l'apartat "8. Les autores de còmic" de l'exposició, veiem dues imatges contraposades: a la imatge superior hi apareix una autora de còmic sola envoltada d'homes; a la imatge inferior, els homes han desaparegut i hi apareixen diverses dones trencant els límits d'una vinyeta. A través de la reflexió al voltant d'aquestes il·lustracions, prendrem consciència de les discriminacions que han patit les autores de còmic en particular i les dones artistes en general. Partint de les obres d'autores que apareixen a l'exposició, reconixerem l'aportació i el paper de les dones del còmic.

Materials:

- Continguts de l'apartat 8 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Imatges d'obres d'autores de còmic presents als diversos apartats de l'exposició.

Objectius:

- Relacionar la menor presència i el desconeixement de les dones en el món del còmic i de la cultura en general amb l'androcentrisme i les discriminacions masclistes.
- Prendre consciència de les dificultats que han hagut de superar les dones per poder dedicar-se professionalment al que volien (escriure, il·lustrar i editar còmics i novel·les gràfiques i esdevenir autores reconegudes) en una indústria fortament masculinitzada i generalment masclista.
- Reflexionar sobre els diversos límits que les autores de còmic han contribuït a trencar: les restriccions laborals i les discriminacions socials que han superat conjuntament per poder fer-se un lloc en el món del còmic però també els límits narratius, visuals i estètics d'una cultura masclista que han ajudat a trencar, tot subvertint estereotips sexistes i transformant les temàtiques, els personatges, els discursos i els imaginaris del còmic.

- Posar en valor les autores de còmic i les dones creadores i reconèixer la seva contribució a una cultura transformadora, més justa i equitativa.

Indicacions metodològiques:

1. Disposem el grup en semicercle davant de l'exposició *Còmics contra el masclisme* i demanem a les persones participants que mencionin homes autors de còmic i/o escriptors i artistes. Tot seguit, preguntem quines dones autores de còmic i/o escriptores i artistes coneixen. Si disposem de pissarra, podem anar anotant els noms que es mencionen. De forma col·lectiva, comparem els resultats, valorem si existeix un equilibri entre ambdós gèneres i debatem sobre els motius pels quals tendim a conèixer més autors que autores.
2. Demanem al grup que es fixi en les dues il·lustracions de l'apartat 8 i les compari. Reflexionem sobre el significat de la imatge inferior del plafó.

Per facilitar el treball del grup, introduïm les següents qüestions:

- A la il·lustració superior hi apareix una dona sola envoltada d'homes; a la il·lustració inferior, els homes han desaparegut i hi apareixen diverses dones. Què expressa aquest canvi?
 - A la il·lustració inferior sembla que les dones trenquin una barrera o superin un límit. Què creieu que representa? Què estan trencant les autores de còmic?
3. Proposem a les persones participants que repassin l'exposició, seleccionin una de les diverses obres d'autores que es mostren i expliquin per què l'han triat i què creuen que aporta a la construcció de discursos i imaginaris més justos i equitatius.

Observacions:

Si no desenvolupem la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions de l'apartat 8 i les obres d'autores que es mencionen mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

Si disposem d'ordinadors o dispositius mòbils amb accés a Internet, podem proposar que busquin informació sobre una autora de còmic que es mencioni a l'exposició o sobre altres creadores i que la comparteixin amb la resta.

També podem desenvolupar la dinàmica en grups de 4-5 persones.

DINÀMICA 12 – UNA EXPOSICIÓ QUE ÉS UN CÒMIC!

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 30 minuts.

Descripció:

L'exposició sencera està plantejada en forma de còmic. Però, com és aquesta historieta? Seguint amb el joc metatextual que planteja la mostra (una anàlisi de les representacions del còmic feta pels personatges d'una historieta a través del propi llenguatge del còmic) ens fixarem en la seva narrativa i expressió visual per tal d'exercitar l'anàlisi crítica de les manifestacions culturals que consumim i comprendre la importància d'aquestes en la prevenció de discriminacions i el foment de la igualtat de gènere.

Materials:

- Continguts de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis o bolígrafs (recomanable).

Objectius:

- Exercitar l'anàlisi crítica de les manifestacions culturals que consumim posant en pràctica el que hem vist a l'exposició per comprendre el potencial del llenguatge del còmic en la promoció o prevenció d'estereotips i discriminacions de gènere.
- Entendre la importància de diversos elements del relat (personatges, temes, estructura i desenllaç) en la construcció del significat de les històries i la transmissió de determinades idees i discursos, sexistes o igualitaris.
- Posar en valor diverses característiques narratives i visuals del còmic que dona forma a l'exposició en relació a la construcció d'imaginari més justos i equitatius: l'autoria creativa de les dones, la presència de personatges i situacions properes a la nostra realitat, el protagonisme coral i cooperatiu, la importància dels personatges femenins, la representació visual crítica de les imatges estereotipades i l'expressió de visions alternatives, la defensa i visibilització de la diversitat (cultural, funcional, sexual i afectiva, d'edat, gènere, classe i origen), la reivindicació del paper de la gent jove i el missatge d'implicació col·lectiva i cultura transformadora que conté el seu desenllaç.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que, com fan els personatges amb els còmics que llegeixen, repassin l'exposició analitzant el contingut de la historieta que li dóna forma.

Per facilitar el treball dels grups, podem anar introduint les següents qüestions:

- Qui ha escrit i dibuixat aquesta història? Hi han participat dones en la ideació i expressió visual del còmic? (Podeu consultar-ho als crèdits de l'exposició).
- Qui protagonitza la història que dóna forma a l'exposició? Un sol personatge o un grup? Els personatges femenins hi són presents i tenen un paper rellevant?
- Quina edat tenen els personatges? En quins espais es desenvolupa l'acció? Són propers a nosaltres o distants de la nostra realitat?
- Com són i com es representen visualment els personatges? Què els caracteritza? Són similars o diversos? Són personatges estereotipats o tenen personalitat pròpia?
- Quin tipus de relacions sexoafectives es representen al llarg de la història? Es mostren diverses formes de ser i estimar?
- Quin és l'argument de la història? Quins conflictes tenen els personatges? Com acaba el relat? Quin missatge ens transmet?
- Es tracta d'un còmic que reproduïx idees o imatges masculines o, per contra, plasma un imaginari més igualitari i pot ajudar a prevenir estereotips i discriminacions? Per què ho creieu?

2. Demanem a cada grup que triï el personatge que més els hagi cridat l'atenció i seleccioni alguna situació protagonitzada per aquest al llarg del relat que els sembli especialment interessant.

3. Posem en comú les conclusions. Podem anar responent a les diverses preguntes plantejades de forma col·lectiva, debatre si el còmic que dóna forma a l'exposició reproduïx estereotips sexistes o promou un imaginari més igualitari i/o demanar a cada grup que expliqui quin personatge i situació ha triat i per què.

Observacions:

Si no desenvolupem la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions dels diversos apartats mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

DINÀMICA 13 – CÒMICS CONTRA EL MASCLISME

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 40 minuts.

Descripció:

Malgrat que hi hagi còmics que reproduïen estereotips sexistes i representacions masclistes, també n'hi ha d'altres que denuncien la violència i les desigualtats i construeixen visions alternatives més justes i equitatives. Al llarg de l'exposició en trobem diversos exemples. Analitzarem una d'aquestes obres per comprendre de quina manera el còmic pot ajudar a prevenir discriminacions, visibilitzar la diversitat i fomentar la igualtat.

Materials:

- Imatges de les obres que es mencionen com a exemple de bones pràctiques i textos teòrics dels diversos apartats de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Exemplars dels còmics que apareixen a l'exposició (recomanable).

Objectius:

- Analitzar de forma crítica els còmics i novel·les gràfiques, tot aplicant una perspectiva de gènere.
- Conèixer obres que trenquen amb els estereotips sexistes, posar en valor narracions i visions alternatives més justes i equitatives i comprendre el potencial del llenguatge del còmic en la prevenció de discriminacions i el foment de la igualtat de gènere.
- Prendre consciència de la necessitat d'una actitud crítica davant de les manifestacions culturals que consumim i de la importància de valorar, com partir i difondre les obres que trenquen amb els estereotips, visibilitzen la diversitat i promouen l'equitat i la cultura de la pau i la no-violència.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que escullin un exemplar dels còmics i novel·les gràfiques que es mencionen a l'exposició.
2. Demanem a cada grup que, com fan els personatges de l'exposició, analitzi el contingut del còmic que ha escollit, tot aplicant el que han vist als diversos apartats de la mostra.

Per facilitar el treball dels grups, podem anar introduint les següents qüestions:

- Qui protagonitza la història que es relata?
- Com es representen físicament els personatges del còmic? Són diferents els personatges femenins i masculins? Quins rols desenvolupen les unes i els altres? Què expressen i transmeten els seus cossos?
- Els personatges són semblants o tenen diverses edats, orígens nacionals i/o ètnics, estatus econòmics, creences i/o diversitat funcional?
- Quin tipus de relacions sexoafectives es representen? Tenen tots els personatges la mateixa identitat de gènere i orientació sexual o es mostren diverses formes de ser i estimar?
- Quin és l'argument de la història? Quins conflictes tenen els personatges? Com acaba el relat? Quin missatge ens transmet?
- Es tracta d'un còmic que reproduïx idees o imatges masculistes o, per contra, plasma un imaginari més igualitari i pot ajudar a prevenir estereotips i discriminacions? Promou la violència com a forma de resoldre conflictes o visibilitza i defensa altres solucions? Per què ho creieu?

3. Posem en comú les conclusions. Una persona de cada grup exposa quin còmic han escollit i per què, tot destacant els aspectes pels quals creuen que aquesta obra prevé els estereotips i discriminacions de gènere i fomenta un imaginari més just i equitatiu.

4. Reflexionem de forma col·lectiva sobre la importància que pot tenir que les persones joves fem un consum crític de les manifestacions culturals i ens impliquem en la creació d'imaginari més justos i equitatius, tal com proposa l'exposició i ens convida a fer el *Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masculista*.

Observacions:

Si no disposem dels exemplars dels còmics i novel·les gràfiques que es mencionen a l'exposició, podem demanar a les persones participants que repassin els apartats teòrics de l'exposició, seleccionin una de les obres que es mencionen com a bones pràctiques i expliquin a la resta per què l'han triat.

Si no desenvolupem la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les imatges de les diverses obres que es mencionen mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

Si ho preferim, podem centrar l'activitat en la implicació de joves i adolescents en la creació de nous imaginaris més justos i equitatius. Demanem a les persones participants que repassin els apartats teòrics de l'exposició, seleccionin una de les obres del *1 Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i eradicació de la violència masclista* i expliquin per què l'han triat. Tot seguit, enllacem amb el punt 4 de les indicacions metodològiques.

DINÀMICA 14 – DIBUIXEM LA IGUALTAT!

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 45 minuts.

Descripció:

A la il·lustració superior de l'apartat "1. L'impacte de la cultura en la societat" de l'exposició veiem com les diverses manifestacions culturals que consumeixen els personatges construeixen un imaginari comú, en molts aspectes estereotipat i discriminatori. En canvi, a la il·lustració de l'apartat "10. Dibuixem la igualtat!" és l'acció dels personatges que s'han decidit a crear el seu còmic la que construeix un altre imaginari, més divers i igualitari. Seguint el seu exemple, dibuixarem com volem que sigui la societat en la qual vivim, tot implicant-nos en la transformació dels imaginaris i el foment de l'equitat.

Materials:

- Continguts dels apartats 1 i 10 de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis.
- Llapis de colors, retoladors o pintura (optatiu).
- Pissarra i guix/retolador o paper mural (optatiu).

Objectius:

- Analitzar críticament els imaginaris socials i contraposar-ne dos models diferents. Un, estereotipat i discriminatori, reproduït sovint per les manifestacions culturals provinents dels mitjans de masses, que sosté i fomenta les desigualtats existents. L'altre, divers i igualitari, sorgit de la reflexió crítica i la creació col·lectiva de tota la comunitat, que permet transformar la cultura i caminar cap a una societat més justa i equitativa.
- En el marc de la justícia social i la cultura de la pau i la no-violència, reconèixer la importància d'aspectes com l'equitat de gènere, el respecte a la diversitat cultural, funcional, sexual, afectiva i familiar, el benestar i la cura de les persones, l'educació, la cultura popular, la democràcia participativa, l'acció col·lectiva, la reivindicació dels drets humans, el feminisme i l'ecologisme.

- Posar en pràctica el que hem vist a l'exposició i plasmar en positiu les idees treballades, tot estimulant la implicació individual i col·lectiva en la transformació dels imaginaris i el foment de l'equitat.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que comparin la il·lustració superior de l'apartat 1 amb la que dóna forma a tot l'apartat 10, comentin si hi troben diferències i valorin quina els agrada més i per què.

Per facilitar l'anàlisi de les il·lustracions per part de cada grup, podem anar introduint les següents qüestions:

- Quins personatges, situacions i temes es representen? Transmeten idees preconcebudes i imatges simplificades de la realitat o són un reflex de la diversitat que ens envolta?
 - Com es representa a homes i dones? Es mostren i comporten de forma similar o tenen rols i actituds diferenciades?
 - Es mostren diverses formes de ser, estimar i relacionar-se sexualment?
 - Quins temes i valors es destaquen? Què importa en el món que s'està representant? Quina visió es dóna de la política, l'economia o la guerra? Quin paper hi juguen la competència i la cooperació? Es dóna valor al benestar i la cura de les persones? I a la natura, l'educació, la cultura i els drets humans?
 - Com es mostra visualment aquest món? Quin ús es fa del traç, els colors, les mides o la disposició de les figures? Quins rostres, cossos i actituds tenen els personatges que s'hi representen? Per què creieu que ho fa així la il·lustradora? Què vol expressar?
2. Posem en comú les respostes i, de forma col·lectiva, intercanviem impressions sobre les il·lustracions analitzades.
 3. Demanem que per grups dibuixin una il·lustració que representi com els agradaria que fos la societat en la qual vivim, tal com fan els personatges de l'exposició.
 4. Posem en comú les il·lustracions realitzades i intercanviem impressions sobre els imaginaris que hem generat i el tipus de societat que hi hem representat.

Observacions:

Si no podem desenvolupar la dinàmica en contacte amb l'exposició, podem visionar les il·lustracions dels apartats 5 i 6 mitjançant els arxius d'imatges que tenim a la nostra disposició.

En acabat, tot emulant la il·lustració de l'apartat 10, podem formar un collage amb la suma de les imatges que han dibuixat.

També podem realitzar la pràctica directament en forma de mural col·lectiu i que les persones participin de manera col·laborativa, com els personatges de l'exposició, en l'elaboració d'una il·lustració conjunta d'una societat justa i equitativa.

DINÀMICA 15 – CREEM EL NOSTRE PROPI CÒMIC PER PREVENIR LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 90 minuts.

Descripció:

L'exposició acaba animant-nos a combatre el masclisme a través del còmic. El *Premi Jove de Còmic Sant Martí per la prevenció i eradicació de la violència masclista* convida adolescents i joves a participar presentant obres que sensibilitzin sobre aquesta. Partint del que hem vist al llarg de l'exposició, crearem el nostre propi còmic per prevenir i eradicar les discriminacions i violències masclistes.

Materials:

- Continguts de l'exposició *Còmics contra el masclisme*.
- Folis i llapis.
- Regle i cartabó, llapis de colors (optatiu).
- Pissarra i guix/retolador (optatiu).

Objectius:

- Aplicar el que hem vist a l'exposició per imaginar i representar personatges que trenquin amb els rols i estereotips sexistes i tinguin en compte la diversitat cultural, funcional, sexual i afectiva, de gènere, origen, religió i classe.

- Reflexionar sobre el concepte, les tipologies, les causes i els efectes de la violència masclista. Analitzar de forma crítica la seva representació visual i els mites i estereotips vinculats.
- Experimentar amb els elements del relat per tal d'expressar discursos i visions justes i equitatives que fomentin la cultura de la pau i trenquin amb la violència com a mecanisme de resolució de conflictes, mitjançant la creació d'històries.
- Fomentar la implicació activa i la creació col·lectiva en la transformació dels imaginaris i la lluita per l'equitat de gènere i el respecte a la diversitat sexual i afectiva.

Indicacions metodològiques:

1. Fem grups de 4-5 persones i els demanem que pensin i escriguin de forma sintètica l'argument d'un còmic per sensibilitzar sobre la violència masclista.

Per facilitar el treball d'ideació del còmic per part dels grups, anem introduint les següents qüestions:

- Qui protagonitza la vostra història? És un home, una dona o no s'identifica amb cap d'aquests gèneres?
- Com és i com es comporta? Quina aparença té? Com és el seu cos, com vesteix, quines postures adopta, com es mostra davant del món?
- És un protagonisme únic o compartit amb altres personatges?
- A la vostra història, quin paper hi juguen les dones? Els personatges són tots semblants o tenen diverses edats, orígens nacionals i/o ètnics, estatus econòmics, creences, expressions de gènere, orientacions sexuals i/o diversitat funcional? Mostreu diverses formes de ser, estimar o relacionar-se sexualment?
- Quin conflicte té? A què s'enfronta a la història? A un sol personatge antagonista, a un grup de persones o a la societat en el seu conjunt?
- De quin tipus de violència voleu parlar? On té lloc: a l'àmbit públic o al privat? Qui la genera i qui la pateix?
- Des de quina perspectiva narrareu la història i mostrareu l'acció?
- Com reacciona el personatge protagonista davant del que li passa?
- Com acaba la història? Quin és el missatge que voleu transmetre? Fomenta l'equitat de gènere i la cultura de la pau i la no-violència? La història us serveix per expressar-lo?

2. Un cop ideat l'argument, demanem al grup que facin un esbós visual de la historieta. Poden dibuixar tot el còmic o bé centrar-se en algun moment significatiu del relat (la situació de violència que es narra o el desenllaç de la història).

Per facilitar el treball de dibuix del còmic per part dels grups, anem introduint les següents qüestions:

- Com utilitzem el traç i el color? I la mida i la posició de les figures?
 - Com representem els rostres i els cossos dels personatges? En quina actitud els mostrem? Com es relacionen?
 - Com representem visualment la violència masclista? Amb quines característiques i en quina actitud mostrem els personatges que protagonitzen la situació? Des de quina perspectiva?
 - Quina és la nostra visió sobre el que estem il·lustrant? Què volem dir amb les nostres imatges? La manera en què les dibuixem ens ajuda a expressar-ho?
3. Posem en comú els treballs realitzats. Una persona de cada grup llegeix l'argument del seu còmic, mostra els esbossos de la historieta i destaca algun aspecte important del guió o el dibuix en relació al missatge que volen expressar. De forma col·lectiva, intercanviem impressions sobre el procés de creació i les obres generades.

Observacions:

En funció del temps, els objectius i les característiques del grup, aquesta dinàmica es pot desenvolupar de forma individual o col·lectiva utilitzant una pissarra i fent els esbossos nosaltres o diverses persones voluntàries.

Aquest exercici integra continguts de diverses dinàmiques del catàleg, tot reduint la dimensió conceptual i potenciant el treball d'ideació i creació plàstica. Pot anar precedit d'alguna breu activitat introductòria de reflexió i debat participatiu. També pot anar seguit i complementar-se amb la dinàmica 16 "Enxarxem-nos per una Barcelona antimasclista".

Aquesta dinàmica està pensada especialment pels grups que vulguin participar en el *Premi Jove de Còmic Sant Martí per la prevenció i eradicació de la violència masclista*.

DINÀMICA 16 – ENXARXEM-NOS PER UNA BARCELONA ANTIMASCLISTA!

Edat: 14-18 anys. **Durada:** 20 minuts.

Descripció:

Ens implicarem en la prevenció de les violències masclistes i la difusió d'imaginari més justos i equitatius compartint a través d'Internet i de les xarxes socials els dibuixos i imatges que hem generat al llarg del taller.

Materials:

- Il·lustracions generades a través d'altres dinàmiques.
- Dispositius mòbils (recomanable).
- Accés a Internet (recomanable).

Objectius:

- Fomentar la implicació individual i col·lectiva en la prevenció de la violència masclista.
- Promoure la perspectiva crítica i la implicació social de la gent jove com a motor de transformació.
- Posar en valor els treballs realitzats al llarg del taller, l'expressió individual i col·lectiva i l'opinió i acció de les persones participants.
- Contribuir a la sensibilització de gènere del nostre entorn i a la transformació dels imaginari socials.

Indicacions metodològiques:

1. Col·loquem de manera expositiva en un mateix espai els dibuixos desenvolupats per les persones participants del taller i situem el grup al seu voltant.

2. Decidim conjuntament quina acció de difusió farem i a través de quines xarxes. Recomanem compartir les imatges amb una etiqueta (hashtag) per tal de vincular totes les publicacions amb el taller i l'exposició (podem emprar #BcnAntimasclista o qualsevol altra que ens sembli oportuna).
3. Demanem a les persones participants que, individualment o per grups, seleccionin alguna de les il·lustracions generades durant el taller, la fotografiïn i la comparteixin a les xarxes socials.

Observacions:

Si no disposem de dispositius mòbils i/o accés a Internet, podem difondre els materials generats a partir dels canals de comunicació de l'espai programador del taller. Demanem al grup que seleccionin les obres que volen que es difonguin i, posteriorment, les compartim nosaltres directament. També podem proposar a les persones participants que s'emportin les obres i les difonguin més tard si volen.

Si disposem del photocall que acompanya l'exposició, podem difondre també (o en substitució de les il·lustracions, si ho preferim) fotografies de les persones participants al costat dels personatges sostenint les bafarades amb lemes reivindicatius (que trobaran a la capsa, al costat del photocall). Cada participant pot triar entre els lemes de les diverses bafarades o escriure el seu propi lema en una de les bafarada-pissarra que hi trobarà.

En comptes dels dibuixos fets durant el taller, també podem demanar que comparteixin il·lustracions i imatges de l'exposició, acompanyades d'algun lema o reflexió personal.

